

”TODELLINEN TULEVAISUUTEEN SUUNTAAVA SIVILISAATIOHANKE”

Venäjän valtiojohdon argumentit ja retoriikka Suur-Euraasian puolesta kriittisen geopolitiikan näkökannasta

Mikko Hynönen
Maisterintutkielma
Politiikan tutkimus
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Mikko Hynönen	
Työn nimi "Todellinen tulevaisuuteen suuntaava sivilisaatiohanke" : Venäjän valtiojohdon argumentit ja retoriikka Suur-Euraasian puolesta kriittisen geopolitiikan näkökannasta	
Oppiaine Politiikan opintosuunta	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Syksy 2021	Sivumäärä 64
Ohjaaja Pekka Korhonen	
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa tutkitaan ulkopoliittista Suur-Euraasian käsitettä. Tutkimuksen aineisto koostuu Venäjän presidentti Vladimir Putinin ja ulkoministeri Sergei Lavrovin käsitettä koskevista puheista ja kirjoituksista aikavälillä 2016–2020. Tutkimuksen mielenkiinnonkohteena on, miten Venäjä argumentoi Suur-Euraasian puolesta, millaista geopolitiittista kuvastoa ja maailmankuvaa käsitteestä puhumisen yhteydessä tuotetaan, sekä millaisia retorisia keinoja puheissa on läsnä.</p> <p>Tutkimus tarkastelee käsitettä sekä löydettyjä argumentteja erityisesti kriittisen geopolitiikan teorian näkökulmasta. Samalla käsitettä peilataan kansainvälistä politiikkaa ja suurvaltasuhteita käsittelevään akateemiseen kirjallisuuteen.</p> <p>Perustellessaan Suur-Euraasiaa muille valtioille Venäjä hyödyntää argumentteja maantieteestä, historiasta sekä geopolitiittisen painopisteen muutoksesta. Tällä tavalla maa pyrkii muokkaamaan kansainvälisen politiikan diskursseja itselleen suotuisaksi. Samalla käsite rakentaa Venäjän omakuvaa ja havaittavissa on viitteitä historiallisista venäläisistä poliittisista hankkeista ja ajattelusta. Poliittisessa retoriikassa valtiojohto myös käyttää jo antiikista tuttuja retorisia keinoja pyrkiessään vakuuttamaan yleisön käsitteen hyödyistä.</p> <p>Suur-Euraasian käsitettä voidaan tarkastella osana Venäjän suhteita Kiinaan ja toisaalta myös lännen suuntaan. Kiinan suhteen Venäjän intressiksi on muodostumassa linkittyminen Uusi silkkitie -hankkeen kanssa ja on viitteitä, että Suur-Euraasia toimisi mahdollisesti keinona tasapainottaa Kiinan kasvavaa painoarvoa maailmanpolitiikassa. Suhteessa Eurooppaan käsitteen avulla pystytään tarjoamaan mahdollisuus yhteistyöhön, luomaan kiilaa Euroopan ja Yhdysvaltain välille sekä perustelemaan uudenlaista kansainvälisen politiikan järjestelmää nykyisen tilalle.</p>	
Asiasanat: Venäjä, Suur-Euraasia, kriittinen geopolitiikka, valtio-oppi, retoriikka	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Suur-Euraasia vai suuri Euraasia?	2
1.2	Aiempi tutkimus	3
1.3	Tutkimusaineisto ja tutkimusmetodi	5
1.4	Kriittinen geopoliittikka	9
2	GEOPOLIITTINEN ARGUMENTOINTI.....	13
2.1	Suur-Euraasian maantieteellinen rajausta ja Venäjä suurvaltaidentiteetin rakentaminen	13
2.2	Historialliset argumentit sekä yhtymäkohdat euraasialaisuuden ja venäläisen geopoliittisen ajattelun kanssa	22
2.3	Geopoliittisen painopisteen muutos ja geopoliittinen diskurssi.....	31
3	SUUR-EURAASIA OSANA VENÄJÄN KIINA- JA LÄNSISUHTEITA.....	37
3.1	Yhteistyöretoriikka Kiinan suuntaan sekä linkittyminen Uusi silkkitie - hankkeeseen.....	38
3.2	Yhteistyöretoriikka Euroopan suuntaan ja pyrkimys kohti monipolaarista maailmaa	44
4	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	55
	LÄHTEET	59

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen aiheena on Suur-Euraasia-niminen ulkopoliittinen käsite. Käsite nousi pinnalle ensimmäisen kerran kesäkuussa 2016, jolloin Venäjän presidentti Vladimir Putin esitti Pietarin kansainvälisessä talousfoorumissa idean ”suuren euraasilaisen kumppanuuden” muodostamiseksi (Putin 2016). Visiota Suur-Euraasiasta voisi kuvailla tietyllä tapaa ulkopoliittiseksi ”kärkihankkeeksi”, sillä se on ensi-ilmentymisensä jälkeen noussut esiin useita kertoja ylimmän valtiojohdon puheissa. Samalla käsitettä ympäröi tietty epämääräisyys, sillä hankkeelle ei ole määritelty selkää institutionaalista muotoa tai käytännön tiekarttaa vision edistämiseksi. Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov (2020) on todennut, että lopullisena tavoitteena on koko maanosan kattavan vapaakauppa-alueen muodostaminen Euraasian mantereelle ja yhteistyön muodostaminen esimerkiksi Euraasian talousunionin (EAEU), Shanghain yhteistyöjärjestön (SCO) ja Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestön (ASEAN) ympärille.

Suur-Euraasia-käsitettä on mielekästä tutkia juuri aiheen ajankohtaisuuden sekä edellä kuvatun hämärretyn luonteen takia. Suur-Euraasia on niin sanotusti pinnalla ja käsitteen tutkiminen osana Venäjän harjoittamaa ulkopoliitiikkaa sekä laajempaa maailmanpoliittista tilannetta antaa mahdollisuuden erilaisille tulkinnoille. Tämän tutkimuksen keskeisenä kiinnostuksen kohteena on, *miten Venäjä argumentoi Suur-Euraasian puolesta ja millaista geopoliittista kuvastoa ja maailmankuvaa käsitteestä puhumisen yhteydessä tuotetaan, sekä millaisia retorisia keinoja puheissa on läsnä*. Samalla mielenkiinnon kohteena on käsitteen ilmestymisen taustalla olevat syyt sekä käsitteen käyttäminen ja käytännön merkitys suhteessa Venäjän harjoittamaan ulkopoliitiikkaan erityisesti Kiinan ja Euroopan suuntaan.

Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa rakennetaan tutkimuksen perusteet perehtymällä aiempaan tutkimukseen, tutkimusaineistoon, -metodologiaan sekä -teoriaan. Toisessa luvussa Suur-Euraasia-käsitettä tarkastellaan erityisesti kriittisen geopolitiikan teoreettisen linssin läpi. Luvussa huomataan, että käsitteen avulla Venäjä pyrkii perustelemaan itselleen johtavan ja keskeisen aseman maailmassa ja käsite toimi keino rakentaa Venäjän suurvaltaidentiteettiä sekä muokata geopolitiittisia diskursseja Venäjälle mieleiseen suuntaan. Tämä tapahtuu hyödyntämällä esimerkiksi argumentteja maantieteestä ja historiasta sekä taloudellisen painopisteen muutoksesta. Samalla käsitteen taustalla on nähtävissä ikiaikainen dilemma – keskustelu Venäjän asemasta idän ja lännen välissä. Kolmannessa luvussa käsitettä tutkitaan aiheeseen liittyvän kirjallisuuden avulla osana Venäjän suhteita Kiinaan ja Eurooppaan. Luvussa huomataan erityisesti Venäjän vahva intressi päästä osalliseksi Kiinan Uusi silkkitie -hankkeeseen sekä pyrkimys lyödä kiilaa Yhdysvaltain ja Euroopan välille, ja muokata geopolitiittista järjestelmää. Johtopäätöksissä tiivistetään edellisissä luvuissa tehdyt havainnot ja tarjoaa kokonaiskuvan käsitteen merkityksestä ja käytöstä.

1.1 Suur-Euraasia vai suuri Euraasia?

Käsitteen suomenkielinen nimeäminen tuottaa tutkimuksen kannalta olennaisen kysymyksen ja valinnan. Venäjänkielisessä lähdeaineistossa käsitteen kirjoitustavat vaihtelevat ja esimerkiksi suomennoksen kannalta oleellinen adjektiivi *большой* (suuri, iso) esiintyy eri muodoissa. Toisaalla Suur-Euraasian yhteydessä adjektiivi kirjoitetaan pienellä, mikä kannustaisi käyttämään kuvailevampaa suuri Euraasia -nimitystä (esim. Putin 2017). Samaan aikaan esiintyi myös käytäntöä kirjoittaa adjektiivi isolla, mikä liputtaisi erisnimimäisen Suur-Euraasia-termin puolesta (esim. Venäjän ulkoministeriö, 2021). Samanaikaisesti ja jopa saman puheen sisällä Suur-Euraasiaan viitattiin esimerkiksi projektina (*Большой Евразийский проект*) hyvin yleisesti käytetyn Suuren Euraasialaisen kumppanuuden ohella (*Большое Евразийское партнерство*) (esim. Lavrov 2018a). Tässä tutkimuksessa käsitteestä käytetään nimeä Suur-Euraasia,

jolla viitataan kaikkiin edellä mainittuihin kirjoitustapoihin. Käsitteellä ei ole vakiintunutta suomennosta ja suomenkielinen kirjallisuus aiheesta on äärimmäisen vähäistä, mikä osaltaan lisää tutkimuksen merkittävyyttä. Toinen vaihtoehto olisi ollut käsitteen kääntäminen esimerkiksi ”suureksi Euraasiaksi”, mutta Suur-Euraasia on kielellisesti soljuvampi valinta. Suur-Euraasia-termin käyttämistä tukee myös se, että Marc’in Kaczmar’skin (2018) Venäjän ja Kiinan suhteita käsittelevän englanninkielisen artikkelin suomenkielisessä johdannossa aiheeseen viitataan ”Suur-Euraasiana”. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käsitteeseen viitataan termillä Greater Eurasia, joka suomeksi kääntyisi niin ikään parhaiten Suur-Euraasiaksi.

Käsitteen suomentaminen tai sen alkuperäiskielinen merkitys ei ole lainkaan samantekevää. Esimerkiksi Pekka Korhonen (2010, 1–4, 16) huomauttaa, että jokaisella nimellä on oma historiallinen, kulttuurinen ja poliittinen taustansa, joka toimii tärkeänä pohjana argumentaatiolle. Nimet toimivat voimakkaina retorisisina ja symbolisisina keinoina ja nimeäminen toimii poliittisena tekona, esittäen näkökulman maailman rakenteesta ja toiminnasta. Nimeämisellä myös sijoitetaan ja arvotetaan asioita kategorioista toisiin. (ibid.)

Näin ollen suomenkielinen termi Suur-Euraasia herättää lukijassa varmasti tiettyjä ennako-oletuksia, sillä historiassa on ollut erilaisia imperialistisia Suur-alkuisia termejä. Kuitenkin perustuen edellä mainittuihin argumentteihin termin aiemmasta käytöstä suomen kielessä sekä erilaisista käännösmahdollisuuksista, on perusteltua pitäytyä nimessä Suur-Euraasia.

1.2 Aiempi tutkimus

Eniten Suur-Euraasian käsitteestä ovat kirjoittaneet venäläiset tutkijat. Esimerkiksi Timofei Bordachev (2018) näkee Suur-Euraasian Venäjän ensimmäisenä strategisena käsitteenä vuosikymmeniin. Hänelle Suur-Euraasia näyttäytyy suurstrategiana, joka toimii ratkaisuna Venäjän ikaikaaiseen dilemmaan, onko maa osa länttä vai itää (ibid., 598). Sergei Karaganovin (2018) mukaan alkamassa on toinen kylmä sota, jonka

toiseksi poliittiseksi ja taloudelliseksi navaksi Suur-Euraasia tulee nousemaan lännen rinnalle.

Länsimaiset tutkijat ovat aiheesta kirjoitetussa kirjallisuudessa kirjoittaneet pragmaattisempaan sävyyn. Esimerkiksi Bobo Lo (2019) näkee taustalla olevan esimerkiksi talouteen ja turvallisuuteen liittyviä agendoja. David G. Lewis (2018) on taas lähestynyt Suur-Euraasiaa tarkastelemalla käsitteen ajallista kehitystä ja ponnahtamista julkisuuteen. Hän argumentoi käsitteen juurien olevan venäläisessä akateemisessa diskurssissa, erityisesti jo edellä mainitun Karaganovin ajattelussa, josta se on hiljalleen löytänyt tiensä virallisiin puheisiin.

Pohdintaa on myös ollut hankkeen käytännön toteuttamisesta, Silvana Malle, Julian Cooper ja Richard Connolly (2020) tutkivat voisiko käsitettä edistää toisen venäläisen integraatiohankkeen, Euraasian talousunionin muodossa. Yongquan Li (2018) taas on tutkinut vision yhdistämistä Kiinan Uusi silkkitie -hankkeen kanssa.

Käsitteessä ja käsitettä ympäröivässä keskustelussa kuitenkin riittää yhä tutkittavaa. Venäläisten tutkijoiden ja länsimaisten ulkopoliittisten kommentaattoreiden ajatukset Suur-Euraasiasta ovat mielenkiintoisia, mutta niissä varsin usein jätetään huomioimatta aiheesta puhuvien valtiomiesten, Sergei Lavrovin ja Vladimir Putinin, aktuaaliset puheet sekä perustelut käsitteen taustalla. Tämä tutkimus tuokin tuoreen lisän jo olemassa olevaan tutkimuksen joukkoon, keskittymällä nimenomaan poliittiseen argumentaatioon ja retoriikkaan.

Käsitteestä tehty aiempi tutkimus toimii kuitenkin mainiona perustuksena jatkoanalyysille. Esimerkiksi Lewisin huomioihin käsitteen kehittymisestä ja etymologiasta on helppo yhtyä. Samoin Lo'n huomautukset hankkeen taustalla vaikuttavista talous- ja turvallisuuskysymyksistä ovat hyväksyttävissä, erityisesti mitä tulee Venäjän ja Kiinan suhteeseen. Venäläisten tutkijoiden, Karaganovin ja Bordachevin, yleisävyltään optimistisiin ja Venäjän merkitystä korostaviin näkökulmiin tutkimus suhtautuu kriittisesti. Esimerkiksi Karaganov Suur-Euraasiasta kirjoittaessaan toteaa Venäjän ja Kiinan suhteen jatkuvasti lähenevän ja liiton (*alliance*) muodostuvan hiljalleen "objektiiviseksi totuudeksi", vaikka liittolaisuussuhdetta ei olekaan formalisoitu

(Karaganov 2018, 86, 89). Maiden myös huomautetaan jakavan samat arvot ja pragmaattiset intressit (Bordachev 2018, 603). Venäläisestä ajattelusta heijastuu, että Suur-Euraasia rakentuisi ikään kuin luonnollisesti Venäjän ja Kiinan yhteistyön pohjalle. Samalla Venäjän poliittista painoarvoa korostetaan, esimerkiksi painottamalla maan luonnonvaroja ja erityisen hyviä ulkosuhteita aasialaisten valtioiden kanssa (ibid. 607–609).

Tässä tutkimuksessa on luonnollisuuden sijaan kyse pikemminkin epäluonnollisuudesta. Siitä, kuinka Suur-Euraasian käsitettä, yhteistyötä ja poliittista maailmankuvaa pyritään tarkoituksenmukaisesti puheen avulla luomaan. Tutkimus nostaa esiin myös käsitteen taustalla mahdollisesti vaikuttavia käytännön syitä, venäläisen poliittisen ajattelun historiaa sekä pyrkimystä vaikuttaa siihen, miten kansainvälisestä järjestelmästä puhutaan.

1.3 Tutkimusaineisto ja tutkimusmetodi

Tutkimusaineistona toimii kahdeksan Putinin ja Lavrovin puhetta ja kirjoitusta, jotka on julkaistu vuosina 2016–2020. Aikarajauksen taustalla on käsitteen ilmestyminen poliittiseen kielenkäyttöön vuoden 2016 aikana ja tämän tutkimuksen valmistelun aloittaminen vuoden 2020 alussa. Siten on ollut mahdollista tarkastella käsitteen evoluutiota usean vuoden ajalta.

Aineistoa on saatavilla laajasti Venäjän ulkoministeriön ja presidentinhallinnon internetsivuilla osoitteissa <https://www.mid.ru/> ja <http://www.kremlin.ru/>. Aineistonhakua on suoritettu sekä instituutioiden englannin- että venäjänkielisillä sivuilla käyttäen hakusanoja *Greater Eurasia*, *Greater Eurasian Partnership*, *Большая Евразия* ja *Большое Евразийское Партнерство*. Kyseisillä hakusanoilla hakemalla sivustoilta saa useita satoja tuloksia, joista manuaalisesti läpi käymällä aineistoksi on valikoitunut tutkimuksen kannalta relevantein materiaali. Lisäksi aineistoa on löytynyt tutustuttaessa aiempaan aiheesta olevaan tutkimukseen ja niissä viitattuun materiaaliin. Saatavilla on ollut sekä alkuperäiskieliset, eli venäjänkieliset, että

englanniksi käännetty versiot. Tutkimuksessa viitataan venäjänkieliseen aineistoon syystä, että ne edustavat aineistoa autenttisimmillaan.

Analyysi kohdistuu paitsi siihen, mitä itse Suur-Euraasiasta sanotaan, mutta myös siihen, mitä muita aiheita puheissa käsitellään. Aineistosta käy ilmi, että erityisesti Euroopan ja lännen suuntaan puhuttaessa Suur-Euraasia mainitaan vasta puheen lopussa, kun taas alussa käsitellään muita ajankohtaisia asioita. Näin ollen puheita on mielekästä tarkastella kokonaisuuksina.

Aineistonvalinnassa on pyritty ottamaan huomioon monipuolisuus. Puheiden tulee olla eri yleisöille eri ajankohtina esitettyjä, jotta olisi mahdollista tutkia, miten puhe kohdennetaan eri yleisöille, kuten kiinalaisille ja eurooppalaisille. Toinen huomioitava seikka on se, miten käsitteestä heille puhutaan. Näiden kriteereiden valossa aineistoksi valikoitunut lähdemateriaali on edustavinta ja tutkimuksen toteuttamisen kannalta relevanteinta.

Valittuja puheita yhdistää se, että ne on pidetty kansainvälisesti merkittävässä ja laajaa huomiota saaneissa tapahtumissa, esimerkiksi vuotuisessa Münchenin turvallisuuskonferenssissa, jonka suomalainen YLE (16.2.2018) mainitsee erääksi vaikutusvaltaisimmista poliitikkojen kohtaamispaikoista. Lisäksi puheita on pidetty muunmuassa Kiinan Vyö ja Tie -foorumissa, jonka arvostettu *The Diplomat* -julkaisu mainitsee olleen Kiinalle vuoden tärkein diplomaattinen tapahtuma (*highest profile diplomatic event of the year*) (*The Diplomat*, 16.5.2017).

Työkaluina aineiston analysoinnissa on käytetty retoriikan ja argumentaation tutkimuksen metodologiaa sekä kriittisen geopolitiikan teoriasuuntausta. Retoriikan ja argumentaation tutkimuksen valitseminen metodologiseksi työkaluksi on perusteltua, sillä James Martin (2013, 2) toteaa retoriikan paljastavan sen, mikä on poliittista. Retoriikka on myös prosessi, jonka avulla muodostetaan yhteisöjä sekä määritellään korkeampia tavoitteita (Martin 2013, 7). Klassisemmin Aristoteles (1997, 10) määrittelee retoriikan kyvyksi havaita kunkin asian yhteydessä oleva vakuuttava.

Aristoteleen klassisen retoriikan mukaan puheella voidaan saavuttaa kolmenlaisia vakuuttavan syitä (Aristoteles 1997, 11). Tämä kolmijako, puhujan luonteeseen perustuviin, kuulijan mielentilaan perustuviin ja osoittamisen kautta

järkeen vetoaviin, tunnetaan paremmin *ethos*, *pathos* ja *logos* jaotteluna. *Ethoksella* Aristoteles tarkoittaa puhujan auktoriteettia, sillä uskomme mieluummin kunnollisia kuin ei-kunnollisia ihmisiä (ibid.). *Ethos* on hyödyllinen termi myös tämän tutkielman kontekstissa, sillä termin avulla voidaan tarkastella, kuinka puhujat rakentavat Venäjän auktoriteettia ja uskottavuutta. *Pathos* taas vetoaa kuulijan mielentilaan ja Aristoteles käsittelee *Retoriikan* toisessa kirjassa laajasti miten yleisössä saadaan herätettyä tunteita ja miten niitä voidaan hyödyntää (ibid. 62-116). *Logos* taas vetoaa järkeen, miten Venäjä siis järkeilee Suur-Euraasian puolesta?

Klassiseen retoriikkaan kuuluu olennaisesti myös eri puhetyylien lajittelu. Näitä puhetyylejä ovat poliittinen eli deliberatiivinen puhe, oikeuspuhe sekä juhlapuhe, eli epideiktinen puhe (Aristoteles 1997, 16). Modernissa ajassa tuskin mikään puhe pysyy tiukasti yhden tietyn puhetyypin leimassa, mutta osa puheista oli selkeästi luokiteltavissa tietyn klassisen kategorian mukaan.

Deliberatiivinen puhe on orientoitunut tulevaisuuteen. Poliittinen puhe kehottaa ja varoittaa: sen tehtävänä on päätettävien asioiden hyödyllisyyden sekä vahingollisuuden käsitteleminen. Harkinta ei ensisijaisesti koske päämäärää, vaan siihen johtavia keinoja, eli sitä, mitä on edullisinta tehdä. (Aristoteles 1997, 16-17, 24, 33)

Oikeuspuhe keskittyy siihen, mitä on tapahtunut. Keskeinen päämäärä on oikeuden ja vääryyden selvittäminen, joka tapahtuu syyttämällä sekä puolustamalla. Aristoteles myös huomioi, että oikeita ja vääriä tekoja on kahta lajia: kirjoitettujen ja kirjoittamattomien lakien mukaan. (Aristoteles 1997, 16-17, 39, 52.)

Epideiktisen puheen päämääränä on kunniallisen ja häpeällisen käsittely. Juhlapuhe on orientoitunut nykyhetkeen ja sen keskiössä on ylistäminen sekä moittiminen. Juhlapuheissa asiaa usein suurennetaan viittaamalla sen kauneuteen ja hyödyllisyyteen, kun taas itse asiaan suhtaudutaan luottavaisesti. Puhujat vain harvoin esittävät todisteita asioille, lähinnä vain niissä harvoissa tapauksissa, joissa asiaa ei ole helppo uskoa tai tekijänä pidetään toista henkilöä. (Aristoteles 1997, 16-17, 144, 150.)

James Martin on esittänyt, että retorisen analyysin tulee keskittyä kolmeen asiaan: kontekstiin, argumenttiin ja vaikutukseen. Kontekstilla Martin tarkoittaa paitsi puheen välittömiä olosuhteita, sitä missä ja milloin puhe pidetään, myös laajempaa historiallista kontekstia ja sitä, mihin kysymykseen tai ongelmaan puhe pyrkii vastaamaan. Argumentilla Martin tarkoittaa puheessa määriteltyä tilannetta, jossa esimerkiksi ongelmat ja mahdollisuudet määritellään uudelleen. (Martin 2013, 100.) Miten Venäjä siis argumentoi uuden käsitteen puolesta, millaisena maailma esitetään, millaisia ongelmia on ja mitä mahdollisuuksia uusi Suur-Euraasia-käsite tarjoaa.

Entä kuinka tulisi tutkia puheiden vaikutusta? Martinin mukaan puheen jälkeen täytyy tutkia sen aikaansaannoksia eli niin kutsuttua retorista efektiä. Hän tiedostaa että vaikutuksen tutkiminen ei ole helppoa, sillä vaikutukset voivat olla paitsi välittömiä, myös pitkällä aikavälillä tapahtuvia. (ibid.) Suur-Euraasia on käsite, joka on vahvasti luomisvaiheessa, mikä tekee hankalaksi arvioida sen vaikutuksia. Kuitenkin vertaamalla puheissa tulleita elementtejä aiheesta kirjoitettuun akateemiseen kirjallisuuteen, on johtopäätöksiä mahdollista tehdä.

Retoriikan teoriaperinteeseen kuuluvat olennaisesti myös niin sanotut retoriset skeemat, siis kielelliset keinot, joilla puhetta ja argumentteja väritetään. Retorisella skeemalla tarkoitetaan sitä, missä järjestyksessä sanat tai mitkään lauseet sanotaan. Esimerkkejä yleisesti käytetyistä retorisista skeemoista ovat muun muassa anaphora, lauseen ensimmäisen sanan toistaminen useaan kertaan sekä epistrophe, viimeisen sanan toistaminen peräkkäisissä lausekkeissa. (Martin 2013, 75-82.)

Vaikka tutkielman päämääränä on ensisijaisesti selvittää millaista politiikkaa ja maailmankuvaa Venäjä puhuessaan Suur-Euraasiasta ajaa ja kuinka käsitteen puolesta argumentoidaan, ovat tarkasteltavat puheet kuitenkin poliittisia puheita ja kielellisesti rikkaita. Retoriikka ei ole tutkimuksen pääosassa, mutta retoristen keinojen ja retorisen teoriaperinteen havainnointi sekä osoittaminen poliitikoiden puheista tuo tutkielmaan oman mausteensa.

1.4 Kriittinen geopolitiikka

Kriittinen geopolitiikka linkittyy läheisesti edellä kuvattuun retoriikan ja argumentaation tutkimukseen. Kriittisen geopolitiikan peruskysymys on, kuinka puheella ikään kuin luodaan geopolitiikkaa, siis kuvataan maailmaa sekä jaotellaan sen osia. Erityisesti tämä tutkimus nojaa kriittisen geopolitiikan saralla klassikkoaseman saavuttaneen John Agnew'n (2003) teokseen *Geopolitics: revisioning world politics*. Lisäksi teoreettista pääomaa tutkimukseen on tuonut Agnew'n ja Stuart Corbridgen (1995) teos *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy* sekä Gearóid Ó Tuathailin (1996) maineikas *Critical Geopolitics* -teos.

Agnew (2003) on tutkinut, kuinka modernit geopolitiittiset käytännöt tai moderni geopolitiittinen kuvitelma (*modern geopolitical imagination*) on kehittynyt ja syntynyt. Agnew toteaa, että puheen ja kirjoitusten avulla määritellään maantieteellisiä oletuksia ja ymmärryksiä, mitä kautta ne myös tulevat osaksi maailmanpolitiikan käsitteistöä (ibid. 5). Hänelle moderni geopolitiikka on konstruoitu, tuotettu kuva, eikä siinä itsessään ole mitään "luonnollista" (ibid. 6). Geopolitiittisen kielenkäytön tarkastelu on edelleen ajankohtaista, sillä se kehystää maailmanpolitiikkaa (ibid. 10).

Agnew lähtee kartoittamaan uutta teoriaa tarkastelemalla geopolitiittisen ajattelun lähtökohtia ja sitä leimaavia taustatekijöitä neljän teeman kautta, joiden avulla hän myöhemmin jaottelee geopolitiikan kolmeen eri aikakauteen. Agnew'n mukaan modernin geopolitiittisen kuvittelun taustalla ovat seuraavat tekijät: globaalin maailman visualisoiminen esimerkiksi karttojen avulla (millaisena maailma ja eri alueet kuvataan), ajan muuttamisen tilaksi (kuvataanko tietyt alueet esimerkiksi takapajuisina/alikehittyneinä), valtiokeskeisyys (käsitys valtioista politiikan ja vallanjoon perusyksikkönä) sekä olettaisuus valtioiden pyrkimisestä aina johtavaan asemaan.

Edellä mainitut seikat ovat relevantteja myös tämän tutkimuksen kontekstissa. Tarkasteltaessa aineistoa ja sieltä esiin retoriikan tutkimuksen avulla nousevia argumentteja, voidaan niitä lukea näitä taustoja vasten. Siis, kuinka Venäjän valtiojohto järjestää ja visualisoi maailmaa Suur-Euraasia-käsitteen puitteissa, ja millaisina valtioiden roolit ja erityisesti Venäjän asema käsitetään Venäjän maailmankuvassa.

Lisäksi tutkimus hyödyntää Agnew'n huomiota historiallisista geopoliittisista puhetavoista. Agnew jakaa geopolitiikan kolmeen eri aikakauteen ja etsii määrittelevää tekijää alkamassa olevalle uudelle geopolitiikan aikakaudelle. Hän jakaa geopolitiikan sivilisaatiolliseen- (1815–1875), luonnolliseen- (1875–1945) ja ideologiseen aika-kauteen (1945–1990) (Agnew 2003, 86). Nämä kategoriat ovat mielekästä mieltää eräänlaisiksi diskursseiksi tai ajatusmaailmoiksi, joiden pohjalta maailmanpolitiikan käytännöt ovat jäsentyneet. Aiemmin Agnew ja Stuart Corbridge (1995) määrittelivät geopoliittisen järjestelmän (*geopolitical order*) ja geopoliittisen diskurssin (*geopolitical discourse*) termit. Geopoliittisella järjestelmällä viitataan maailmanpolitiikan rutinoituneihin ja tunnistettuihin sääntöihin, instituutioihin, toimintoihin ja strategioihin, siis siihen miten kansainvälinen järjestelmä toimii (Agnew et al. 1995, 15). Vastaavasti geopoliittinen diskurssi taas viittaa siihen, miten tästä geopoliittisesta järjestelmästä on kirjoitettu ja puhuttu (Agnew et al. 1995, 46). Agnew'n myöhemmän teoksen jaottelu kolmeen geopolitiikan aikakauteen onkin vastaava kuin Agnew'n ja Corbridge esittämä jaottelu geopoliittisiin diskursseihin.

Sivilisaatiollisen geopolitiikan pääelementtejä olivat Agnew'n mukaan näkemys eurooppalaisuudesta hienon menneisyyden omaavana ainutlaatuisena sivilisaationa, joka on muiden sivilisaatioiden yläpuolella. Tämä näkyy esimerkiksi kolonialismin suhteen, jossa muun maailman nähtiin olevan avoinna eurooppalaisille, jotka jo historiallisten perusteiden kautta olivat muita parempia. Samalla kolonialismia oikeutettiin tehtävällä sivilisoida muu maailma. Agnew liittyy myös kansallisvaltioiden synnyn tähän samaan sivilisaatiolliseen diskurssiin – kun eurooppalaiset kokivat itsensä paremmaksi kuin muut, myös Euroopan sisällä valtiot alkoivat nähdä itsessään erityispiirteitä. (Agnew 2003, 86–93.)

Luonnollistetulla geopolitiikalla Agnew viittaa käsitykseen, jossa valtioiden koettiin olevan ikään kuin luonnollisia biologisia toimijoita, joilla on myös luonnolliset tarpeet sekä luonnolliset rajat. Valtioiden sijainnin oletettiin vaikuttavan myös niiden luonteeseen, mistä juontuu kuuluisa klassisen geopolitiikan jako maa- ja merivaltoihin. Isossa kuvassa Agnew näkee luonnollistetulla geopolitiikalla olevan yhteyksiä

esimerkiksi darwinistisen luonnonvalinnan ja sitä kautta rasismien kanssa, minkä perusteella vaikkapa juutalaiset on nähty alempiarvoisena rotuna. Kuten darwinistisessa maailmassa, myös kansainvälisen politiikan maailma nähdään kamppailuna eloonjäämisestä ja selviytymisestä, jossa vain vahvimmat pystyivät selviytymään. Jo sivilisaatiollisen geopolitiikan kanssa esiin noussut kolonialismi on kuitenkin mielenkiintoinen poikkeus luonnollistetun geopolitiikan tapauksessa – esimerkiksi Afrikassa ja muissa siirtomaissa ei juurikaan kiinnitetty huomiota luonnollisiin rajoihin. (Agnew 2003, 93–101.)

Agnew'n mukaan ideologisen geopolitiikan aikakaudella geopolitiittinen kuvittelu keskittyi pääasiassa kahden kilpailevan näkökannan välille siitä, miten kansainvälinen politiikka ja talous tulisi järjestää. Tämä jäsensi myös puhetapoja sekä tapaa, jolla maailma nähtiin. Ideologisen geopolitiikan aikakautena maailma jakautui yhä enemmän kahteen kilpailevaan blokkiin ja maailmaa jaettiin erilaisiin kategorioihin kuten vapaa maailma vs. ideologinen maailman, länsi vs. itä jne. Agnew esittää, että hallitsevat ulkopoliittiset asiantuntijat saivat suurempaa painoarvoa kuin spesifisti tiettyyn alueeseen paneutuneet ekspertit, ja että heidän vaikutuksensa näkyy suosituissa geopolitiittisissa termeissä ja kielenkäytössä heidän tunnetuiksi tekemiensä termien kautta (kuten esimerkiksi dominoteoria ja hegemoninen tasapaino). (Agnew 2003, 109–113.)

Määriteltään geopolitiikan kolme aiempaa muotoa Agnew lähtee hahmottamaan neljättä geopolitiikan aikakautta, eli sitä, millainen geopolitiittinen kuvasto tai puhetapa on tulossa korvaamaan kylmän sodan aikaista ideologista geopolitiikan aikakautta. Hän ehdottaa, että tuleva geopolitiikka voisi perustua joko globalisaation, niin kutsutun sivilisaatiomallin (viitaten Samuel Huntingtonin kuuluisaan sivilisaatioteoriaan), tai malliin, jossa USA on yksin maailman johtajana (Agnew 115–126).

Agnew'n tunnistamat piirteet geopolitiittisista puhetavoista ja aikakausista ovat hyödyllisiä, sillä niitä voidaan verrata Venäjän valtiojohdon puheisiin Suur-Euraasiasta. Mielenkiintoista on, hyödyntääkö Venäjä retoriikassaan ja argumentaatiossaan edellä kuvattujen geopolitiittisen puheen piirteitä ja toisaalta millaista geopolitiittista pu-

hetapaa maa on itse tuottamassa. Tutkimuksessa huomataan, että Venäjän argumentaatiossa on havaittavissa piirteitä Agnew'n mainitsemista geopolitiikan aikakausista ja puhetavoista. Lisäksi Venäjä pyrkimys tuottaa omaa puhetapaansa, jonka avulla maailmaa pystytään kuvaamaan Venäjälle mieleisellä tavalla.

Aineiston analyysissä, retoriikan ja argumentaation tutkimuksen metodologiaa, kriittisen geopolitiikan teoriaa ja aiheesta jo olemassa olevaa kirjallisuutta hyödyntäen, esiin nousi erityisesti kaksi huomiota, joiden perusteella tutkimus on jaettu kahteen päälukuun. Ensimmäkin seuraavassa luvussa käsiteltävänä oleva niin sanottu «geopoliittinen argumentaatio», jonka avulla Suur-Euraasiaa perustellaan ja myydään muille valtioille. Argumentoinnissa huomiota herättävät linkit Venäjän aiemmin harjoittamaan ulkopoliittikkaan sekä venäläiseen historialliseen poliittiseen ajattelun perinteeseen. Samalla Venäjän argumentoinnissa selkeänä tekijänä on pyrkimys korostaa maan omaa asemaa ja voimaa puhuessaan kansainväliselle yleisölle. Venäjä myös pyrkii tuomaan omaa näkemystään maailmanpolitiikan diskursseihin. Toinen huomio keskittyi yleisön rooliin, siihen miten kiinalaiselle ja länsimaalaiselle yleisölle puhutaan hankkeesta puhuttaessa. Erityisen silmille pistävää oli pyrkimys vakuuttaa yhteistyön onnistumista Kiinan suuntaan. Toisaalta suhteessa länsimaihin Venäjä usein huomaututti lännen Venäjän kohtaan tekemistä virheistä, sekä niin sanotun geopolitiittisen painopisteen muuttumisesta.

2 GEOPOLIITTINEN ARGUMENTOINTI

Tässä luvussa tarkastellaan, kuinka Venäjä käyttää maantieteeseen ja historiaan perustuvia argumentteja Suur-Euraasian perusteina, sekä millaista retoriikkaa ja kriittisen geopolitiikan elementtejä puheista on nostettavissa esiin.

Luku on jaettu kolmeen alalukuun. Ensimmäinen alaluku keskittyy käsitteen maantieteelliseen määrittelyyn ja rajauksen tutkimiseen, tarkastellen esitettyjä lausuntoja pääasiallisesti kriittisen geopolitiikan kannalta, osoittaen samalla puheista retoriisia elementtejä. Toisessa alaluvussa pohditaan historiaan perustuvia argumentteja sekä käydään läpi venäläistä poliittisen ajattelun historiaa sekä yhtymäkohtia Suur-Euraasian käsitteen kanssa. Kolmannessa alaluvussa taas paneudutaan geopolitiisiin diskursseihin ja argumenttiin maantieteellisen painopisteen muutoksesta.

2.1 Suur-Euraasian maantieteellinen rajaus ja Venäjä suurvaltaiden-titeetin rakentaminen

Suur-Euraasian kontekstissa maantieteellä on monta ulottuvuutta. Keskiössä on Euraasian manner, jota rajataan eri tavoilla. Tuodessaan käsitteen ensimmäistä kertaa julki Pietarin talousfoorumissa kesällä 2016, Vladimir Putin (2016) rajasi Suur-Euraasiaan sisältyvää aluetta seuraavasti, puhuttuaan aiemmin yhteistyöstä

Euraasian talousunionin puitteista ja tarpeesta väljemmälle integraatioalustalle, jonka puitteissa yhteistyötä voitaisiin harjoittaa:

Мы совсем недавно в Астане обсуждали это и предлагаем подумать о создании большого Евразийского партнёрства с участием Евразийского экономического союза, а также стран, с которыми у нас уже сложились тесные отношения: Китай, Индия, Пакистан, Иран. И конечно, имею в виду наших партнёров по СНГ, других заинтересованных государств и объединений. (Putin 2016.)¹

Vladimir Putinin visiossa Suur-Euraasia rakentuisi siis edellä mainittujen toimijoiden varaan. Hän näkee mahdollisina kehityksen kohteina ja yhteistyön alustoina esimerkiksi taloudellisen yhteistyön sekä tullikäytäntöjen yhtenäistämisen. Putin totesi myös Euroopan unionin olevan osa samaa aluetta ja toivotti siten myös Euroopan osaksi Suur-Euraasia hanketta.

Myöhemmin alueen maantieteellinen raja on tarkentunut ja laajentunut koskemaan yhä laajempaa maa-alueetta. Esimerkiksi Kaakkois-Aasian yhteistyöjärjestön maat on toivotettu tervetulleiksi projektiin. Sergei Lavrov esitti seuraavan kommentin Venäjän ja ASEANin ministereiden välisessä tapaamisessa elokuussa 2018, toimittajan kysyessä, ASEANin ja Suur-Euraasian suhteesta:

Президент России В.В.Путин в Сочи на саммите Россия-АСЕАН в мае 2016 г. призвал партнеров посмотреть на широкую геополитическую, геоэкономическую картину всего нашего большого региона - огромный материк Евразия, Юго-Восточная Азия, которая дополняется островными государствами. Самой природой, Богом предначертано, чтобы все это пространство, особенно при наличии современных форм деловой

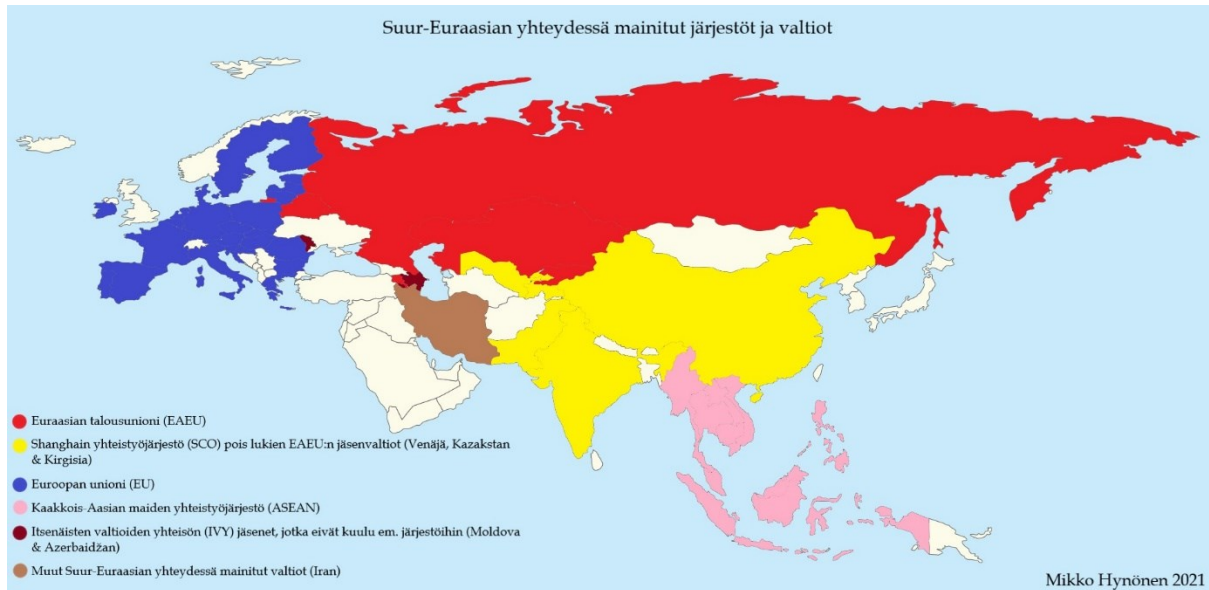
¹ Keskustelimme asiasta äskettäin Astanassa ja ehdotamme suuren euraasialaisen kumppanuuden luomista, johon osallistuu Euraasian talousunioni sekä maat, joihin meillä on jo läheiset suhteet: Kiina, Intia, Pakistan, Iran. Ja tarkoitan tietysti myös IVY-kumppaneitamme, muita kiinnostuneita valtioita ja järjestöjä.

активности, было бы связано некими общими принципами. (Lavrov 2018a.)²

Retorisessa mielessä yllä olevassa Sergei Lavrovin kommentissa on useita koukkuja joihin tarttua. Lavrov lähtee perustelemaan hanketta vetoamalla ylempään auktoriteettiin, valtion päämieheen Vladimir Putinin. Huomauttamalla että jo muut häntä korkea-arvoisemmat henkilöt ovat puhuneet aiheesta, hän rakentaa omaa auktoriteettiaan puhujana. Lisäksi kommentissa vedotaan muiden maiden järkevyyteen (*logos*), laajempaan geopoliittiseen kuvaan, luontoon sekä Jumalaan. Tällä tavoin hän siirtää vastuuta kuulijalle ja kutsuu kuulijan pohtimaan asian järkevyyttä. Koska ulkoiset geopoliittiset ja geoeconomiset rakenteet kannustavat yhteistyöhön, olisi järkevää hyödyntää tämä avautuva tilaisuus. Kuitenkin Lavrov jättää määrittelemättä, mitä nämä rakenteet käytännössä tarkoittavat. Alue esitetään luonnollisena, Jumalan ja luonnon muovaamana alueena, joka tulisi viimeistäänkin taloudellisten syiden takia yhdistää yhteisten jaettujen periaatteiden mukaan. Jumalan mainitseminen tässä yhteydessä on erittäin silmiinpistävä, sillä aineistossa ei muilta osin noussut esiin viittauksia uskontoon argumentaation perusteena.

Alueen maantieteellinen rajauksen kannalta huomattavaa on että mainittu "Euraasian mantere ja Kaakkois-Aasia täydennettynä saarivaltioilla" on väljä määritelmä ja jättää huomattavasti Venäjälle huomattavasti liikkumavaraa. Epämääräiset ja vaihtelevat määritelmät viittaavat myös selkeän vision puuttumiseen. Suur-Euraasia käsittelevässä akateemisessa kirjallisuudessa onkin todettu käsitteen olevan luonteeltaan hämärretty ja vailla tiukkaa määritelmää (Lewis 2018, 7). Toisaalta sen on myös argumentoitu osaltaan lisäävän käsitteen viehättävyyttä, sillä se antaa eri toimijoille mahdollisuuden tehdä käsitteestä omia tulkintojaan (Malle et.

² Venäjän presidentti Vladimir Putin Venäjän ja ASEANin huippukokouksessa toukokuussa 2016 Sotšissa kehotti kumppaneita tarkastelemaan laajaa geopoliittista ja geoeconomista kuvaa koko suuresta alueestamme - Euraasian laajasta mantereesta sekä Kaakkois-Aasiasta täydennettynä saarivaltioilla. Itse luonto ja Jumala on päättänyt, että kaikkea tätä tilaa, etenkin nykyaikaisten liiketoimintamuotojen läsnä ollessa, tulisi sitoa tietyt yhteiset periaatteet.

Kuva 1 Suur-Euraasian yhteydessä mainitut järjestöt ja valtiot

Kriittisen geopolitiikan kannalta on olennaista huomata, miten tämä valtava maamassa pyritään kuvaamaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Venäjä pyrkii verbaalisesti luomaan kuvastoa, jonka avulla hyvin erilaisiksi mielletyt alueet mahtuisivat saman sateenvarjon ja kattotermin alle. Visuaalisena karttana kuva Suur-Euraasiaan mukaan kutsutuista kansainvälisistä organisaatioista ja valtioista vaikuttaa kuitenkin tilkkutäkkimäiseltä. Osallistujia on mukana eri ilmansuunnista, eikä kaikilla valtioilla välttämättä juuri ole linkkejä toisiinsa Venäjän kautta, saati poliittisesti vahvaa sidettä Venäjään. Silmiinpistävää on, että kohtuullisen isoja ja merkittäviä valtioita, esimerkiksi Japania tai Turkia, ei suureuraasiapuheissa mainittu, vaikka mailla on ainakin jonkin verran taloudellista yhteistyötä Venäjän kanssa. Toisaalta mukaan on pyydetty esimerkiksi ASEANin jäseninä olevia, taloudelliselta ja poliittiselta painoarvoltaan huomattavasti pienempiä valtiota. Turkin puuttuminen on mielenkiintoista, koska muun muassa Peppi Heinikainen (2021) on havainnut Venäjän ja Turkin tehneen jo pidemmän aikaa läheistä yhteistyötä konfliktialueilla, maiden kilpailevista intresseistä huolimatta. Täten voisi kuvitella, että edes diplomaattisena kohteliaisuutena Turkki olisi mainittu yhteistyökumppanina myös Suur-Euraasian yhteydessä. Mukaan kutsuttujen

osallistujien joukkoa tarkasteltaessa suureuraasiapuheen voidaan tulkita olevan sattumanvaraista, mutta toisaalta epämääräisyys voi olla myös tarkoituksellista. Venäjällä käsitteen luojana säilyykin valta määrittellä käsitettä ja osallistujia myös tulevaisuudessa.

Gearóid Ó Tuathail (1996) on huomauttanutkin maantieteessä olevan kyse pohjimmiltaan vallasta. Maantiede ei ole "viatonta", vaan kyse on kilpailevista näkökannoista siitä, miten tilaa tulisi organisoida ja hallita (ibid. 1). Ó Tuathailin mukaan täytyy tiedostaa subjektin, siis tekijän rooli maantieteellisen kuvaston tuottamisessa ja kiinnittää huomiota miten tekijä määrittelee kohteen, siis objektin (ibid. 8). Juuri tästä on kyse Suur-Euraasian puitteissa, sillä Venäjän ulkopolitiikan tekijät, Putin ja Lavrov, määrittelevät uutta maantieteellistä kohdetta ja sille sijoittuvaa yhteistyöprojektia. Ó Tuathailia mukaillen, sen sijaan että tutkitaan miten maantiede tuottaa politiikkaa, keskiössä on miten politiikka tuottaa maantiedettä. Suur-Euraasian kohdalla tätä maantiedettä tuotetaan luomalla kuvaa Suur-Euraasiasta luonnollisena yhteistyön alustana, jota maantiede kannustaa toimimaan yhdessä. Kyseessä (geo)poliittinen teko ja uudelleenmäärittely.

Koska Suur-Euraasia on käsitteenä varsin tuore ja luomisvaiheessa, on mielekästä lähestyä maantieteellistä retoriikkaa ja määrittelyä eräänlaisena "luonnollistamisena". Marko Lehti (2003) on kuvannut artikkelissaan, kuinka uusia alueita nimetään ja kuinka ne vakiintuvat kielen käyttöön ja ihmisten mieleen. Lehden mukaan geopoliittiset alueet "rakentavat todellisuutta ja samalla ne syntyvät, muuttuvat ja häviävät poliittisessa retoriikassa" (ibid. 110). Lehti korostaa muun muassa historia-aspektia, sillä menneisyys on olennaisesti luomassa kunkin termin merkitystä. Samalla retoriikan on kuitenkin vedottava yleisöön, jotta uusi rakennelma hyväksyttäisiin (ibid. 111).

Konkreettisenä esimerkkinä Lehti mainitsee Itämeren alueen nimeämisen ja kehittymisen. Hänen mukaansa Itämeren alue nousi geopoliittisena terminä esiin 1980- ja 1990-luvun vaihteessa, minkä jälkeen termiä useissa alueen maissa tehtiin näkyväksi. Lehti argumentoi, että Itämeren alueen luominen liittyy olennaisesti kylmän sodan loppumiseen ja sitä seuranneeseen epävarmuuteen, sekä

pyrkimykseen luoda uusi painopiste Länsi-Euroopan rinnalle. Lopulta termi vakiintui kielenkäyttöön ja siitä tuli ”monin tavoin näkyvä ja ”todellinen”. (ibid. 127–129.)

Venäjä pyrkiikin Suur-Euraasiasta puhuessaan viittamaan historiaan ja maantieteeseen, ja sitä kautta luonnollistamaan Suur-Euraasian maantieteellisellä alueella tehtävän yhteistyön. Suur-Euraasian luomisen voidaan nähdä liittyvän läheisesti suurvaltojen välisiin suhteisiin, erityisesti Venäjän Kiina-politiikkaan. Tähän palataan tarkemmin tämän tutkielman kolmannessa luvussa.

Alueen rajauksen suhteen on merkittävää, että maantieteellisten alueiden yhdistämisessä on paljon kaikuja Venäjän historiasta. Yhtymäkohtia voidaan vetää Neuvostoliiton aikoihin, jolloin Mihail Gorbatšov lähestyi Eurooppaa ajatuksella yhteisestä eurooppalaisesta kodista. Samalla puheissa, joissa on sivuttu Suur-Euraasiaa, on varsinkin Euroopan suuntaan puhuttu yhtenäisen alueen muodostamisesta Lissabonista Vladivostokiin, joka on jatkumoa retoriikalle, jollaista on esiintynyt 2000-luvulla Venäjän Suur-Eurooppa (*Greater Europe*) -käsitteen puitteissa. Richard Sakwan (2012) mukaan projektin tavoitteena oli yhtenäisen strategisen ja taloudellisen muodostaminen ensisijaisesti EU:n ja Venäjän välille.

Myöhemmin Sakwa (2016a, 54–58) on todennut Suur-Euroopan lopulta kaatuneen siihen, että Euroopalla ja Venäjällä oli hyvin erilaiset visiot millaiselta Euroopan tulisi näyttää. Venäjän mallissa eurooppalaista politiikkaa olisi tehty useista ympäri Eurooppaa olevista keskuksista ja samalla luovuttu keskitetystä Brysselistä johdetusta mallista. Venäjä ja Eurooppa olisivat ikään kuin täydentäneet toisiaan. Puheet yhteisestä eurooppalaisesta alueesta aina Atlantilta Tyynellemerelle olivatkin esillä useaan otteeseen 2000-luvun aikana, ja Sakwan huomio aiheeseen palautui vielä Ukrainan konfliktin jälkeen. Sakwa esittää, että aiemmin Euraasian yhdistyminen ei kuitenkaan ollut vaihtoehto Euroopan yhdyntymiselle vaan pikemminkin täydensi sitä. (Sakwa 2016a, 54–58.)

Näkemyksissä Suur-Euraasiassa ja Suur-Euroopassa on jo nimen tasolla huomattavat yhtenäisyydet, lisäksi maantieteellinen argumentointi sekä tavoitteet suurten maa-alojen yhdistämisestä ovat samanlaiset. Lisäksi Venäjän esittämä malli

Suur-Euraasian rakentumisesta useiden järjestöjen ja toimijoiden varaan muistuttaa huomattavasti Sakwan kuvaamaa Suur-Eurooppa-mallia, jossa politiikkaa johdetaan useista keskuksista. Näin ollen voitaneen todeta, että Suur-Eurooppa ja Suur-Euraasia ovat syntyneet osittain samanlaisista lähteistä tai edustavat yhteistä venäläistä perinnettä. Ehkäpä Suur-Euraasia on eräänlainen Suur-Eurooppa-ajattelun perillinen, kohdeyleisön ollessa vain idempänä. Tarkastellessa maantieteellistä rajausta ja instituutioita, joiden varaan hanke rakentuisi, on nähtävissä viitteitä painopisteen muutoksesta Euroopasta kohti Aasiaa, sillä useasti korostettiin esimerkiksi Shanghain yhteistyöjärjestön ja ASEANin roolia.

Sakwa esittää, että aiemmin Euraasian yhdentymisen ei ole ollut vaihtoehto eurooppalaiselle yhteistyölle. Suur-Euraasian yhteydessä esille nousi mahdollisuus, että Venäjän ulkopoliitikassa on, ainakin retorisessa mielessä, tapahtunut muutos. Euraasian yhdentymisen ei enää täydennä Eurooppaa, vaan euraasialaisesta yhdentymisestä on tullut oma polkunsä, joka ei enää vaadi Euroopan osallistumista. Tästä esimerkkinä on kommentti Euroopasta osana Suur-Euraasia-projektia, johon se voi halutessaan liittyä. Kuitenkaan tietynlaista "ehdottomuutta" osallistumiselle ei ole:

Думаю, что такой Большой Евразийский проект – это скорее цель, к согласованию которой, к определению путей движения к которой, мы приглашаем все страны, расположенные на этом огромном геополитическом пространстве. Кстати, не будем забывать, что и ЕС расположен на этом же пространстве. Мы всегда подчеркиваем, когда говорим о налаживании взаимодействия между ЕАЭС, ШОС и АСЕАН, что двери открыты и для ЕС, если он проявит к этому заинтересованность. А то, что заинтересованность у Европейского союза должна быть, если руководствоваться сугубо прагматичными экономическими,

хозяйственными интересами, в этом, по-моему, ни у кого сомнений нет.

(Lavrov 2018a.)³

Venäjän ulkopoliittikka suhteessa Eurooppaan, ja toisaalta euraasialaiseen yhteistyöhön, vaikuttaa olevan tempoilevaa. Hanna Smith (2015, 266) on huomauttanut, että jo vuoden 2000 kansallisen turvallisuuden strategiassa Venäjä korostaa asemaansa euraasialaisena valtiona. Sakwa (2016b, 16) taas huomauttaa Putinin vain hieman myöhemmin, vuonna 2003, todenneen eurooppalaisen integraation olevan Venäjälle historiallinen valinta. Täten tulkitessa Venäjän ulkopoliittikkaa ja Suur-Euraasiaa osana sitä, ollaan mielenkiintoisen kysymyksen edessä. Millaisten tendenssien mukaan Venäjä korostaa tai on korostamatta euraasialaisuuttaan tai eurooppalaisuuttaan, tai ovatko nämä edes toisiaan sulkevia valintoja.

Iver Neumann (2016) esittää, että Venäjällä suhtautuminen Eurooppaan on historiallisesti ollut syklistä, johtuen maan taloudellisesta ja poliittisesta takapajuisuudesta suhteessa Eurooppaan. Syklisyys näkyy Neumannin mukaan historiassa vaiheina ja narratiiveina, joiden avulla representoidaan Eurooppaa sekä Venäjän suhdetta siihen ja samalla myös Venäjää itseään. Neumann huomaa, että aika ajoin keskustelussa korostetaan liberaalia suhtautumista Eurooppaan ja toisaalta toisessa päässä valtaa saa myös muukalaisvastainen, venäläistä nationalismia korostava representaatio. Aikavälillä 1991–2016 Venäjä on kirjoittajan mukaan siirtynyt alun liberaalista innostuksesta, ajatuksesta että Venäjän tulee muuttua demokraattiseksi eurooppalaiseksi valtioksi, ajatukseen Venäjästä ”oikeana Eurooppana”, vastakohdantana ”mädäntyneelle Euroopalle”, jossa perinteiset arvot ovat kuihtuneet ja esimerkiksi saman sukupuolen avioliitot sallittu. Neumann huomaa myös, että presidentti Putinin aikana Venäjä on korostanut olevansa sekä eurooppalainen että euraasialainen voima ja suhde Eurooppaan on vaihdellut suuresti. (Neumann 2016.)

³ Mielestäni tämä Suur-Euraasia-projekti on pikemminkin tavoite, josta pitää sopia ja jolle määrittää polku, ja johon kutsumme kaikki maat, jotka sijaitsevat tässä valtavassa geopolittisessä tilassa. Muuten, emme saa unohtaa, että EU sijaitsee samassa tilassa. Korostamme aina, kun puhumme vuorovaikutuksen luomisesta EAEU: n, SCO: n ja ASEANin välillä, että ovet ovat auki myös EU:lle, jos se osoittaa kiinnostusta asiaan. Ja sitä, tulisiko Euroopan unionin olla kiinnostunut, jos sitä ohjaavat puhtaasti käytännölliset taloudelliset edut, ei mielestäni kukaan epäile.

Toisaalta Tuomas Forsberg (2015) on todennut, että Venäjän ulkopolitiikan pitkää linjaa ja sen muutoksia ei voida selittää suoraan millään yksittäisellä tekijällä. Niin Jeltsin kuin Putinkin etsivät presidentinkausiensa alkupuolella toimivaa suhdetta lännen kanssa, mutta myöhemmin muuttivat kurssiaan. Yhtenä suurimpana syynä Forsberg näkee olevan Venäjän pettymys länteen ja yhteistyöhön lännen kanssa - Venäjä ei ole saanut haluamaansa tasavertaista suhdetta ja tunnustusta arvovalalleen. (Forsberg 2015, 287–288.)

Suur-Euraasian suhteesta ulkopolitiikkaan sekä käsitteen maantieteellisestä rajauksesta on kirjoittanut myös David G. Lewis (2018), joka erittelee erityisesti Venäjän sisäistä akateemista diskurssia. Lewis toteaa, että varsin laajoja maantieteellisiä määritelmiä on esiintynyt. Venäläisessä akateemisessa kirjallisuudessa on puhuttu Minskin ja Shanghain yhdistämisestä sekä Murmanskin ja Shanghain yhdistämisestä. (ibid. 9.) Myös hän huomaa kyseessä olevan vahvan painotus Aasian suuntaan. Kirjoittajan mukaan Venäjää ei enää pyri integroitumaan lännen johtamiin rakenteisiin, vaan pikemminkin kutsuu Euroopan mukaan Venäjän ja Kiinan dominoimaan Euraasiaan (ibid. 6). Lewisin mukaan Suur-Euraasia tarjoaa Venäjälle diskursiivisen kehikon, jonka avulla voidaan perustella Venäjälle uusi identiteetti sekä maailmanjärjestys, jossa Venäjällä on johtava rooli (ibid. 22). Täten Suur-Euraasia myös paikkaisi Venäjän lännen kanssa kokemaan alemmuudentunnetta, jota Forsberg kuvailee.

Kun Lewisin argumenttia käsitteen rajauksesta ja Venäjälle tarjoamasta johtavasta roolista tarkastellaan toisin termein, kyseessä voisi olla, Hanna Smithiä (2017, 127–131) mukaillen, suurvaltaisuuden (*greatpowerness*) rakentamista. Termillä viitataan suurvallan identiteettiin tai omakuvaan. Lyhyesti avattuna termi linkittyy siihen, että valtio pitää itseään suurvaltana ja näyttää tämän omassa käytöksessään. Smith huomauttaa, että suurvaltaisuutta usein rakennetaan valtion itsensä puolesta julkisissa puheissa ja dokumenteissa. Olennaisesti termiin liittyy tunnustuksen saaminen muilta valtioilta. (ibid.). Jos Smithin huomio tunnustuksen saamisesta liitetään Forsbergin huomioon tunnustuksen puutteesta, voidaan Suur-Euraasia täten käsitellä projektina, jolla Venäjä pyrkii saamaan tunnustusta itselleen. Tällaista on

ollut havaittavissa myös toisten Venäjä-vetoisten hankkeiden taustalla. Esimerkiksi Suvi Kansikas (2015, 253) on käsitellessään Euraasian talousunionia todennut Venäjän integraatiopolitiikan taustalla olevan ”valtopoliittista ja geopolitiittista laskelmointia”. Kansikkaan mukaan Venäjä haluaa edelleen näyttäytyä supervaltana ja leirin johtajana.

Suur-Euraasian yhteydessä onkin varmasti osittain kyse juuri tästä. Käsitteen avulla Venäjä pystyy itse hankkeen alullepanijana määrittämään kehityksen suuntaa ja rajaamaan agenda ja mukaan kutsuttuja valtioita. Mikäli Venäjä saa tunnustusta sekä hyväksyntää käsitteelle, esimerkiksi saamaan aikaan sopimuksia tai muodostamaan edes nimellisen yhteisön, antaa se maalle mahdollisuuden näyttäytyä tärkeänä kansainvälisenä tekijänä, jolla on merkittäviä aloitteita ja hankkeita meneillään. Jotta tämä tilanne tulisi saavutetuksi, täytyy käsitettä markkinoida tai ”luonnollistaa”, ja siten tehdä siitä näkyvä ja todellinen.

2.2 Historialliset argumentit sekä yhtymäkohdat euraasialaisuuden ja venäläisen geopolitiittisen ajattelun kanssa

Maantieteellisen rajauksen epäselkeyden lisäksi aineistosta esiin nousi historian käyttäminen keskeisenä argumentointikeinona. Tässä alaluvussa käsitellään esiin nousevia historiallisia argumentteja sekä tarkastellaan niitä venäläisen perinteisen geopolitiittisen ajattelun ja euraasialaisen teoriaperinteen taustaa vasten.

Puheessaan Uusi silkkitie -forumissa Kiinassa toukokuussa 2017 Vladimir Putin nosti jälleen esiin Suur-Euraasia -käsitteen sekä Euraasian mantereiden roolin useiden mahtavien sivilisaatioiden ja erilaisten kulttuurien ja perinteiden kotina, jotka ovat eläneet keskenään ja olleet vuorovaikutuksessa satojen vuosien ajan. Poliittisen retoriikan kannalta Putinin puheessa huomattavaa on sen rakentuminen perinteisen puheenjärjestämistavan mukaan, mikä edesauttaa viestin perille menemistä ja toimii tehokkaana retorisenä ja argumentatiivisena keinona. Cicerolta periytyvä *exordium*, *narratio*, *confirmatio*, *refutatio* ja *peroratio* jaottelu on läsnä (Martin 2013, 65–66).

Puhe alkaa perinteiseen tapaan alkukommenteilla, yleisön toivottamisella tervetulleiksi ja tässä tapauksessa isännän (Xi Jinping) kiittämällä luvasta osallistua tapahtumaan. Tämän jälkeen puhe jatkuu *narratiolla*, joka antaa puhujalle mahdollisuuden esittää tilanteen haluamassaan valossa (Martin 2013, 67). Putin muistelee millainen hieno historia Euraasian mantereella ja siellä asuvilla sivilisaatioilla on. Koska kyseessä on Kiinan Uusi silkkitie -hankkeeseen keskittyvä konferenssi, on luontevaa mainita myös historiallinen silkkitie sekä sen rooli mannerta yhdistävänä voimana. *Narration* alussa historia muodostaa eräänlaisen ideaalitalan tai lähtökohdan, jolloin asiat olivat hyvin. Historiasta tulisi Putinin mukaan ammentaa oppia nykyhetkeen ja sen moniin kriiseihin.

Putin käy tämän jälkeen läpi laajan listan ongelmia. Ongelmia on erityisesti talouden ja sosioekonomisen kehityksen saralla. Myös kansainvälinen terrorismi sekä laitton maahanmuutto tulevat mainituiksi. Kun ongelman asettelu on tehty, Putin esittää keinon tilanteen ratkaisemiseksi ja maantieteellinen retoriikka tekee paluun. *Confirmatio*-vaiheessa hän kertoo uskovansa, että Euraasia pystyy tarjoamaan ratkaisun ja esimerkin useisiin ongelmiin:

Убеждён, Евразия способна выработать и предложить содержательную и позитивную повестку. Это касается обеспечения безопасности, развития отношений между государствами, организации экономики, социальной сферы, систем управления, поисков новых драйверов роста. (Putin 2017.)⁴

Tämän jälkeen Putin esittää Venäjän hahmotelman Suur-Euraasiasta. Yhdistämällä Euraasian talousunionin, Shanghain yhteistyöjärjestön, ASEANin, Uusi silkkitie -hankkeen potentiaalin ja mahdollisesti myös EU:n, voitaisiin Putinin mukaan kehittää strategiaa Suur-Euraasian kumppanuutta varten. Suur-Euraasian puitteissa kaupasta tulisi esteettömämpää ja byrokratia laskisi. Bisnes kukoistaisi ja Venäjän maantieteellisen sijainnin ansiosta tuotteiden kuljetuksesta tulisi helpompaa,

⁴ Olen vakuuttunut, että Euraasia pystyy kehittämään ja ehdottamaan merkityksellistä ja positiivista toimintaohjelmaa, koskien turvallisuutta, valtioiden välisten suhteiden kehittämistä, talouden organisointia, sosiaalista aluetta, johtamisjärjestelmiä ja uusien kasvun lähteiden etsintää.

sillä niin Trans-Siperian kuin Baikal-Amurin rautatie sekä Koillisväylä voivat tulla globaalien kaupan päälinjoiksi. Infrastrukturi kehittyisi, ja kokonaisuudessaan yhteistyö muuttaisi maanosan poliittista ja taloudellista maisemaa, tuoden rauhaa, vakautta, kukoistusta sekä parempaa elämänlaatua Euraasialle. (Putin 2017.)

Puheessa on myös vahva historiallinen painotus ja historia yhdessä maantieteellisten tekijöiden kanssa toimii keskeisenä argumentaatiokeinona:

Наш континент – это родина великих цивилизаций. Народы с разными культурами и традициями веками жили рядом друг с другом, торговали. (Putin 2017.)⁵

Viitatessaan historiaan Putin kriittisen geopolitiikan perusteisiin mukaan maalaa maailmaa ja historiaa mieleisekseen. Kyseessä on geopolitiittinen kuva, jonka perusteella Putin pyrkii ikään kuin perustelemaan Euraasian mantereella tehtävän yhteistyön historian avulla. Tosiasiassa Putin hyvin selkeästi ja varmasti tarkoituksellisesti unohtaa historian ongelmakohdat. Esimerkiksi kylmän sodan aikana Kiinan ja silloisen Neuvostoliiton välit olivat äärimmäisen huonot. Nyt pyrkimyksenä on rakentaa uutta yhteistyötä.

Venäjän maantieteen sekä maantieteellisten etujen luettelointi on omiaan rakentamaan edellisessä luvussa esitettyä Hanna Smithin mainitsemaa suurvaltaisuutta, Venäjän omakuvaa. Toisin sanoin, kyse on myös ethoksen rakentamisesta. Venäjän *ethos*, olemus muodostuu maantieteellisistä tosiasioista, jotka ovat harvinaisen suotuisat ja uniikit. Nyt myös muilla valtioilla olisi mahdollisuus päästä hyötymään näistä eduista. Tässä mielessä Suur-Euraasia tarjoaa Venäjälle mahdollisuuden kokea itsensä merkittävänä maailmanpolitiikan pelurina, sillä Venäjä pystyy positioimaan itsensä tämän suuren maamassan keskelle. Samankaltaisen huomion on tehnyt myös Timofei Bordachev (2018, 599) todetessaan Suur-Euraasian siirtävän Venäjän Euroopan ja Aasian periferiasta itsenäiseksi keskuksiksi.

⁵ Meidän mantereemme on suurten sivilisaatioiden syntymäkotina. Ihmiset, joilla on eri kulttuurit ja perinteet, ovat eläneet rinnakkain vuosisatojen ajan ja käyneet kauppaa.

Merkittävää on myös puhuminen Euraasiasta ikään kuin elävänä olentona. Euraasia siis personifikoitaan ja tällä tavalla tuodaan eloon. Venäjä etsii kukoistusta ja kasvua nimenomaan Euraasialle, ei itselleen ja omaksi hyödykseen. Venäjä elollistaa Euraasian eläväksi olennoiksi, jolla on omat luonnolliset tarpeensa, tahtonsa ja kykynsä, tässä tapauksessa kyky luoda positiivisia asioita alueella sijaitseville valtioille. Lainauksessa näkyy geopolitiikan historiasta tuttu, niin sanottu orgaanisen valtioteorian malli, jota Sami Moisio (2003a) on kuvannut. Hänen mukaansa 1900-luvun alun geopolitiisessa ajattelussa valtioita kuvailtiin ikään kuin eläviksi olennoiksi, jotka syntyivät ja kuolivat kuten muutkin eliöt. Samalla valtioiden välinen toiminta oli jatkuvaa kamppailua elintilasta ja pyrkimyksestä luonnollisiin maantieteellisiin rajoihin. Putinin esittämä kielikuva Euraasiasta omana entiteettinään heijasteleekin tätä historiallista geopolitiista kuvastoa. (Moisio 2003a, 18–19.)

Puheen lopussa Putin kumoaa vastakkaiset argumentit (*refutio*) toteamalla, että Suur-Euraasia ei ole abstrakti geopolitiittinen sovitelmä, vaan liioittelematta todellinen sivilisaation laajuinen tulevaisuusprojekti:

И в этом отношении большая Евразия – это не абстрактная геополитическая схема, а, без всякого преувеличения, действительно цивилизационный проект, устремлённый в будущее (Putin 2017).⁶

Yllä olevassa lainauksessa olennaista on huomata retorinen skeema nimeltään *antithesis*. Antithesiksessä asioita asetetaan vastakkain ja se hyödyntää vastakohtia (Martin 2013, 75–76). Putinin retoriikassa vastakkain ovat ”abstrakti geopolitiittinen suunnitelma” ja ”todellinen sivilisaatiohanke”. Tällä tavalla hän pyrkii vastaamaan ääneen lausumattomaan kritiikkiin hankkeen utopistisuudesta. Kokonaisuutena puhe on hyvin tyypillinen poliittinen puhe, sillä kuten Aristoteles (1997, 17) sanoo, poliittinen puhe suuntautuu tulevaisuuteen ja voi olla luonteeltaan kehottavaa tai varoittavaa. Poliittisessa puheessa käsitellään asioiden hyödyllisyyttä ja haitallisuutta (ibid.). Myös tämä puhe on suuntautunut tulevaisuuteen: Putin kehottaa valtioita ja

⁶ Ja tässä suhteessa Suur-Euraasia ei ole abstrakti geopolitiittinen suunnitelma, vaan liioittelematta todellinen tulevaisuuteen suuntaava sivilisaatiohanke.

järjestöjä liittymään yhteen, jolloin tulevaisuudesta tulee mahtava, kun valtiot hyödyntävät yhteisiä ja Venäjän tarjoamia voimavaroja.

Merkittävää sitaatissa on projektin mainitseminen sivilisaatiohankkeena, koska erityisesti venäläisten tutkijoiden teksteissä elementti on usein läsnä. Muun muassa Bordachev (2018, 600–601) on käsitellyt Suur-Euraasian sivilisaatiollista elementtiä todeten, että ongelmallisesti maantieteellisesti Euraasiassa sijaitsevat valtiot ja imperiumit eivät ole käsittäneet itseään euraasialaisiksi, vaan joko aasialaisiksi tai eurooppalaisiksi. Hänen mukaansa Suur-Euraasian puitteissa tulisikin etsiä yhteneväisyyksiä kaikista euraasialaisista kulttuureista, kuten kungfutselaisuudesta ja buddhalaisuudesta sekä länsimaisen kulttuurin perinteestä. Näiden pohjalta tulisi etsiä yhteisiä nimittäjiä, joiden pohjalta voitaisiin rakentaa yhteistä euraasialaista identiteettiä. (ibid.)

Bordachevin ajattelussa euraasialaisesta identiteetistä ei sinällään ole mitään uutta, sillä euraasialaisesta sivilisaatiosta nk. eurAsianismin puitteissa on venäläisissä piireissä puhuttu jo sadan vuoden ajan. Mark Bassinin, Sergey Glebovin ja Marlene Laruelen (2015, 1–9) mukaan euraasialaisuus syntyi venäläisten emigranttien keskuudessa 1920-luvulla. Vaikka se ei olekaan yhtenäinen ajatussuunta, on tiettyjä peruspiirteitä hahmotettavissa. Bassinin et al. mukaan näitä erityispiirteitä ovat ortodoksisuus ja konservatiivisuus, erityisesti suhteessa länsimaiden vastustamiseen. Toisena tekijänä on tietty itämaisyyden teema, jonka puitteissa Venäjän suhteet ja yhteydet Aasiaan on nähty tärkeänä tekijänä kansallisen identiteetin kannalta. Bassin et al. argumentoivat, että alkuperäisessä eurAsianismissa on nähtävissä myös kritiikkiä eurosentrismiä ja kolonialismia vastaan – Euraasia voisi koota yhteen sorretut kansat ja nousta kolonialismia harjoittamaa Eurooppaa vastaan. (ibid.)

Marlene Laruelle (2015, 68) on argumentoinut, että euraasialaisuus voidaan tulkita maantieteellisenä ideologiana, jossa kulttuuri ja maantiede ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Euraasialaisten kansojen kohtalo on olennaisesti linkitetty ajatukseen mantereesta uniikkina maanosana, jonka identiteetti on kirjattu fyysiseen maantieteeseen. (ibid.) On nähtävissä, että Putinin puhe heijastelee tätä ajatusta fyysisen maantieteen roolista, sillä maantiede painottui puheessa vahvasti. Venäjän

nykyistä politiikkaa ei kuitenkaan voi suoraan liittää historialliseen euraasialaisuuteen, sillä historialliset olosuhteet ovat erilaiset – alkuperäinen euraasialaisuus syntyi erityisesti vastineena nuorelle Neuvostoliitolle, siinä missä Suur-Euraasian taustalla on nähtävissä talouteen ja suurvaltapolitiikkaan liittyviä syitä, joita käsitellään tutkimuksen kolmannessa luvussa.

Euraasialaisuus on 2000-luvulla tullut länsimaissa tunnetuksi erityisesti Aleksander Duginin neo-euraasialaisen ajattelun kautta. Duginin on argumentoitu ammentavan erityisesti saksalaisesta geopoliittisesta traditiosta ja hänen geopoliittinen ajattelunsa keskittyy Yhdysvaltain edustaman liberaalin atlantismin vastustamiseen, minkä vastakohta Venäjä (Euraasia) on perinteisiin arvoihin perustuvan mallinsa pohjalta (Dunlop 2003). Bordachevin näkemyksessä Suur-Euraasiasta sivilisaatiollisena keskipisteenä onkin siten selkeä yhtymäkohta tähän perinteiseen ja duginilaiseen ajattelutapaan. Duginin geopoliittisessa mallissa Venäjä tekisi yhteistyötä ja etsisi kumppaneita akselilla Berliini-Moskova-Tokio-Teheran, joka muodostaisi voimakkaan blokin atlantismia vastaan. Vastaavasti Kiinan Dugin näkee sijoittuvan Yhdysvaltain tukijaksi. (ibid.) Samanlaista kumppaneiden etsimistä on havaittavissa myös Suur-Euraasian suhteen, vaikkakaan mustavalkoista lajittelua eri leireihin Duginin tapaan ei olekaan havaittavissa. Huomattavaa on erityisesti ero suhtautumisessa Kiinaan, joka Suur-Euraasian kontekstissa olisi Venäjälle yksi läheisimmistä tai jopa läheisin kumppani. Tämän taustalla vaikuttaa varmasti muuttunut geopoliittinen tilanne, jossa Kiinan painoarvo maailmanpolitiikassa on kasvanut huomattavasti sitten 1990-luvun lopun. Duginin ajama euraasialaisuus on kuitenkin yhä olemassa ja liikkeenä aktiivinen, sillä Euraasia liikkeen kotisivut ovat yhä olemassa internetissä osoitteessa <http://evrazia.org/>, ja niitä myös päivitetään aktiivisesti.

Kirill Kalinin (2019) on kuitenkin esittänyt, että Duginin ja siten myös neo-euraasialaisuuden ajattelutapa ei juurikaan nauti suosioita venäläisen eliitin keskuudessa ja että Duginin ajatukset ovat ”irrelevantteja”, eikä Duginilla juurikaan näytä olevan kannatusta Venäjällä. Tulkintani mukaan puheella Euraasian historiasta ja Suur-Euraasiasta sivilisaatioprojektina on yhtymäkohtia, joko tietoisesti tai

sattuman kautta, jo olemassa olevan euraasialaisen ajattelun kanssa. Retoriikassa on viittauksia Euraasiaan sivilisaationa, lisäksi luettavissa on piirteitä Duginin esittämästä atlantismin vastustamisesta, sillä Yhdysvaltoja ei ole kutsuttu projektiin mukaan.

Laajemmassa katsannossa liittyen sekä euraasialisuuteen että Suur-Euraasiaan, on syytä nostaa esiin termi ”venäläinen idea” (*русская идея*), jota Christer Pursiainen (1998, 14–26) on kuvannut. Pursiainen mukaan venäläisessä ideassa läpikulkevana teemana on ollut Venäjän ja lännen suhteen määrittely, jota on venäläisessä poliittisessa filosofiassa perinteisesti lähestytty kahden perussuuntauksen, *zapadnikkilaisuuden* ja *slavofiilisuuden* avulla. *Zapadnikkilaisuus* (tulee venäjänkielen sanasta *запад*, länsi), ei suoranaisesti tarkoita länsimielisyyttä, vaan pikemminkin ajattelumaailmaa, jossa Venäjän tulee ottaa oppia lännestä ja sen jälkeen mennä siitä ohi. Slavofiilisyys taas korostaa venäläisyyden ja Venäjän erilaisuutta, yhteiskunnallisen kehityksen omia perinteitä sekä omaa sivilisaatiota. (ibid.)

Voitaisiinko Suur-Euraasia siis tulkita mielekkäästi joko *zapadnikkilaisuuden* tai *slavofiilisuuden* kautta? Vastaus on kaksijakoinen, sillä Suur-Euraasia ei suoraan sujahda kumpaankaan kategoriaan. Toisaalta Suur-Euraasian väitetään avaavan uusia ovia sekä nostavan alueen uuteen loistoon, mutta ei suoranaisesti Euroopasta ammentaen. Suur-Euraasia ei myöskään erityisesti korosta venäläisyyttä sen perinteisessä nationalistisessä muodossa, vaikka usein huomautetaankin Venäjän maantieteellisistä eduista.

Suur-Euraasia ja yhtenäistä aluetta on kuitenkin myös virallisessa ulkopoliitikassa perusteltu historiallisten ajattelijoiden ajatuksilla. Esimerkiksi suhteessa Eurooppaan Sergei Lavrov on nostanut esiin eurooppalaisten politiikoiden sekä historiallisen euraasialaisuuden pääfilosofien ideat yhteistyöstä perusteena nykyiselle yhteistyölle:

[...] В свое время, как вам известно, Президент Франции Ш.де Голль выдвинул идею Европы от Атлантики до Урала. Важность широкого партнерства с Россией в интересах формирования общеевропейской архитектуры безопасности и экономического сотрудничества

неоднократно подчеркивали такие «еврогранды», как канцлеры Г.Коль и Г.Шредер, Президент Ж.Ширак. Хотел бы также напомнить, что о естественности такого общекионтинентального взаимодействия писали еще в 20-30-е гг. прошлого века первые идеологи евразийской интеграции – российские философы, географы и историки Н.С.Трубецкой, П.Н.Савицкий, Г.В.Вернадский. Они определяли потенциальную кооперацию на нашем общем огромном материке как «природный синтез» начал Востока и Запада, соединения их «цивилизационных кодов». (Lavrov 2018b.)⁷

Toisaalta kun tarkastellaan geopolitiittista ajattelua, esimerkiksi historiallisia poliittisia filosofeja sekä valtioiden päämiesten puheita, on mielekästä nostaa esiin kriittisen geopolitiikan teoriasta kaksi termiä, joiden avulla poliittisen filosofian ja käytännön poliittisen puheen välistä suhdetta voidaan jäsentää. Gearoid Ò Tuothail (1996, 46) on nostanut esiin geopolitiikan tuottamisen käytännöllisen (*practical*) ja formaalinen (*formal*) muoto. Ensimmäisellä viitataan poliitikoiden sekä muiden valtion edustajien tuottamaan kuvaan maailmasta. Jälkimmäisellä taas muihin toimijoihin, esimerkiksi tutkijoihin, jotka tarkastelevat maailmaa ja maailmanpolitiikkaa ikään kuin ulko- tai yläpuolelta katsoen.

Kun tarkastellaan Venäjän valtiojohdon puheita, ovat ne ensimmäistä, käytännöllistä kategoriaa. Sen sijaan venäläisten ja euraasialaisten teoretikoiden esittämiin geopolitiittisiin näkemyksiin täytyy suhtautua eri tavalla heidän epävirallisen asemansa takia, vaikka heidän ajatuksensa voivatkin toimia vaikuttavina tekijöinä politiikan taustalla. Esimerkiksi John Agnew (2003, 127) on nostanut esiin intellektuellien roolin geopolitiittisen kuvituksen tuottajina. Hänen

⁷ Omana aikana, kuten tiedätte, Ranskan presidentti Charles de Gaulle esitti ajatuksen Euroopasta Atlantista Uralille. Laajan kumppanuuden merkitystä Venäjän kanssa yhteisen eurooppalaisen turvallisuus- ja talousyhteistyön rakenteen luomiseksi ovat toistuvasti korostaneet sellaiset "eurograndit" kuin liittokanslerit H. Kohl ja presidentti J. Chirac, G. Schroeder. Haluan myös muistuttaa teitä siitä, että tällaisen yhteisen mannermaisesta vuorovaikutuksen luonnollisuus kirjoitettiin jo 1920- ja 1930-luvuilla. Viime vuosisadan ensimmäiset euraasialaisen integraation ideologit olivat venäläisiä filosofeja, maantieteilijöitä ja historioitsijoita N.S. Trubetskoy, P.N. Savitsky, G.V. Vernadsky. He määrittelivät potentiaalisen yhteistyön yhteisellä valtavalla mantee-reallamme idän ja lännen periaatteiden "luonnollisena synteessä", yhdistelmänä heidän "siviilisaatiokodeistaan".

mukaansa geopolitiikan maailmassa intellektuelli ja poliittinen ovat toisistaan erottamattomia osia.

Myöhemmin Ó Tuathail (1998, 7–8) on esittänyt näkökannan siitä, miten akateemisten ulkopoliitiikan seuraajien teoksia tulisi lukea kriittisen geopolitiikan kannalta. Hän viittaa esimerkiksi kuuluisien ulkopoliittisten ajattelijoiden (esim. George Kennanin ja Henry Kissingerin) ajatteluihin ”ruhtinaan peili” -kirjallisuutena. Tällä hän viittaa kuuluisan renessanssiajattelijan Niccolò Machiavellin teokseen *Ruhtinas*, joka oli kirjaimellisesti opas hallitsijoille, kuinka omaa aluetta tulisi hallita ja miten valta pystytään säilyttämään. (ibid.) Geopolitiikan perinteen ja euraasialaisen kirjallisuuden lukeminen tätä taustaa vasten, eräänlaisina politiikkasuosituksina asettaa ne uuteen valoon samoin kuten Suur-Euraasiasta ja geopolitiikasta ylipäättään kirjoittavien akateemisten hahmojen.

Vaikka Duginia sekä historiallista euraasialaista ideologiaa koskevia tekstejä käsittelee kriittisen geopolitiikan kannalta politiikkasuosituksina, on joka tapauksessa perusteltua peilata Suur-Euraasia tähän aiempaan venäläiseen geopolitiittiseen ajatteluun. Luonnollisesti on mahdotonta todistaa edellä mainittujen ajattelijoiden olevan nykyisen ulkopoliitiikan taustalla, on olennaista tiedostaa, että Suur-Euraasia-ajattelun suhteen on havaittavissa yhteneväisiä piirteitä ja pohjaa olemassa olevaista teorioista ja ajatusmalleista.

Vaikka Venäjän ulkopoliittikka Suur-Euraasian ei suoranaisesti olisikaan euraasialaista, duginilaista tai slavofiilisuutta, tarjoavat nämä ajattelumallit viitekehyksen, johon Suur-Euraasia voidaan verrata. Kuten edellisestä sitaatista huomataan, myös Venäjän valtiojohto selvästi tiedostaa oman intellektuaalisen euraasialaisen perinteensä ja osaa nostaa aiheen esiin silloin kun siitä on hyötyä. Näin ollen voidaan todeta, että Venäjän valtiojohtoon käytännöllinen geopolitiikka, siis viralliset ulostulot ammentavat myös muodollisesta geopolitiittisestä ajattelusta.

Edellä mainittua dualismia käytännöllisen ja muodollisen geopolitiikan välillä on Suur-Euraasian suhteen hieman toisin sanoin kuvaillut Timofei Bordachev (2019). Hän on todennut Suur-Euraasian yhdistävän piirteitä teknokratiasta ja romantismista. Teknokratialla hän tarkoittaa hankkeen teknisiä edellytyksiä, esimerkiksi puheita

Euraasian talousunionin ja Kiinan Uuden silkkiteiden yhdistämisestä. Romanttisella piirteellä hän vaikuttaa viittaavan enemmänkin identiteettipolitiikkaan – Venäjän suurvaltastatukseen ja perinteeseen laajoista aloitteista. (Bordachev 2019.) Toisaalla Sakwa (2016b, 13–14) erottaa ideologisen euraasialaisuuden pragmaattisesta euraasialaisuudesta. Ideologisella hän tarkoittaa hän viittaa edellä kuvattuun historialliseen euraasialaisuuteen ja pragmaattisella taas käytännölliseen euraasialaiseen integraatioon.

Valtiojohtoon puheissa korostuukin toisaalta pragmaattinen taloudellinen yhteistyö, mistä esimerkkinä on puhe taloudellisista ja turvallisuushyödyistä sekä konkreettisista instituutioista, joiden varaan voitaisiin rakentaa. Kuitenkin on rivien välistä on luettavissa myös taustalla vaikuttavat venäläisen poliittisen ajattelun perinteet.

2.3 Geopoliittisen painopisteen muutos ja geopoliittinen diskurssi

Maantieteen osalta kolmas huomio Suur-Euraasian suhteen on Venäjän puhetapa nykyisen kansainvälisen politiikan painopisteen muutoksesta Euroopasta Aasian suuntaan. Painopisteen muutos korostuu erityisesti suhteessa Eurooppaan. Esimerkiksi Sergei Lavrov puhuu euraasialaisen integraation tärkeydestä seuraavasti:

Кстати, в этом плане стоит поторопиться, ведь мировой геополитический ландшафт продолжает стремительно меняться и становится все более конкурентным. Наращивают свой потенциал новые центры экономической мощи, прежде всего в Азиатско-Тихоокеанском регионе.
(Lavrov 2018b.)⁸

⁸ Muuten, tässä suunnitelmassa kannattaa kiirehtiä, koska globaali geopoliittinen maisema muuttuu edelleen nopeasti kilpailullisemmaksi. Uudet taloudellisen voiman keskukset laajentavat potentiaaliaan erityisesti Aasian ja Tyynenmeren alueella.

Lavrov kuvaa, kuinka geopoliittinen ja taloudellinen painopiste on vaihtumassa Aasian ja Tyynenmeren alueelle. Argumentti toimii eräänlaisena pelotteluna: Eurooppa on uppoava laiva, joka on menettämässä keskeisen asemansa maailmassa. Venäjän euraasialainen laiva heittää kuitenkin köyden, johon kannattaisi tarttua. Kriittisen geopolitiikan kannalta kyseessä on maantieteellisten alueiden ja tilojen uudelleen nimeämistä ja muokkaamista. Historiallisesti Eurooppa on mielletty keskeisenä ja tärkeimpänä alustana, nyt Lavrov arvottaa maanosat uudelleen. Eurooppa ja euroatlanttiset suhteet eivät enää ole tärkein tekijä, vaan painopiste on muuttumassa.

Agnew (2003, 35–49) on kirjoittanut ajan tilallistamisesta ja sen keskeisestä roolista geopoliittisen kuvituksen työkaluna. Agnew esittää, että ajan ja tilan välinen ulottuvuus on fundamentaalinen sen suhteen, miten ymmärrämme ja näemme maailman. Tyypillisimmillään ajan käyttäminen geopoliittisen kielenkäytön ja sitä myötä myös politiikan työkaluna näkyy esimerkiksi alueiden luokitteluissa mukaan takapajuisiksi tai moderneiksi. (ibid.) Juuri tätä aikaelementtiä Lavrov käyttää hyödykseen, kuvattaessaan Aasian uutena taloudellisenä keskuksena. Väistämättä, kun mainitaan uusi keskus, sisältyy väitteeseen myös sanaton vihjaus Euroopasta tai lännestä vanhana keskuksena. Samanlainen ajan käyttö on myös Putinilla hänen puhuessaan Suur-Euraasiasta ”tulevaisuuteen suuntautuvana sivilisaatiohankkeena” (kts. alaviite nro. 7).

Kriittisen geopolitiikan teoriaperinteessä on kiinnitetty paljon huomiota alueiden hierarkisointiin, arvottamiseen ja määrittelyyn. Ó Tuathail (1996, 45) kuvaakin miten esimerkiksi Yhdysvaltain poliittisessa retoriikassa kylmän sodan aikana esimerkiksi sinällään pienen valtion, keskiamerikkalaisen El Salvadorin, sisällissota kuvattiin tärkeäksi ja kriittiseksi kansallisen turvallisuuden kysymykseksi, jolla oikeutettiin myöhemmin tehty politiikka. Samanlainen alueiden arvottaminen on hänen mukaansa nähtävissä myös geopolitiikan klassisissa teksteissä. Esimerkiksi Sir Halford Mackinderin (1904) kuuluisassa Sydänmaa-teoriassa Euraasian sydänmaa katsottiin tärkeäksi alueeksi, josta käsin voitaisiin hallita maailmaa. Samalla tavalla Venäjä pyrkii nyt arvottamaan maantieteellisen Suur-Euraasian alueen merkittäväksi ja tärkeäksi tulevaisuuden alueeksi, jonka rooli on kasvamassa. Tätä tukevat argumentit maantieteellisistä oloista ja historiasta alueen taustalla.

Tarkasteltaessa kielenkäyttöä laajemmassa kuvassa, on syytä nostaa esille luvussa 1.4 määritellyt geopoliittisen järjestelmän (*geopolitival order*) ja geopoliittisen diskurssin (*geopolitical discourse*) termit. Geopoliittisella järjestelmällä viitataan maailmanpolitiikan rutinoituneihin ja tunnistettuihin sääntöihin, instituutioihin, toimintoihin ja strategioihin, joilla kansainvälinen järjestelmä toimii Vastaavasti geopoliittinen diskurssi taas viittaa siihen, miten poliittisen taloustieteen (*international political economy*) järjestelmästä kirjoitetaan ja puhutaan. (Agnew et al. 1995. 15, 46.)

Kirjoittajien mukaan geopoliittista diskurssia voidaan lähestyä neljän lähtökohdan kautta. Ensimmäkin, geopoliittisessa diskurssissa paikkojen nimeämisellä ja kuvailulla ”brändätään” ja jaotellaan alueita, juuri kuten Putin on tehnyt määritellesään Suur-Euraasian tulevaisuuden alueeksi. Toiseksi, geopoliittiseen diskurssiin liittyy asioiden perustelua ja järjkeilyä. Tiettyä geopoliittista mallia ei pelkästään tuoda esiin, vaan sitä perustellaan järkisyillä, esimerkiksi kuvailemalla alueita moderneiksi, takapajuisiksi tai länsimaisiksi (tai Lavrovin termein ”uusiksi taloudellisen voiman keskuksiksi”). Kolmanneksi, geopoliittinen diskurssi usein supistaa ja tiivistää maantieteellisiä faktoja – monimutkainen maailma esitetään yksinkertaistettuna, jotta maantieteellistä kokonaisuutta voidaan hallita mieleisellä tavalla. Neljänneksi, kaikki toimijat eivät pysty vaikuttamaan geopoliittiseen diskurssiin yhtä paljon. Esimerkiksi suurvalloilla on suurempi mahdollisuus muodostaa oma, dominoiva geopoliittinen diskurssi, jota tietysti voidaan myös haastaa muiden toimijoiden osalta. (Agnew et al. 1995, 47–48.)

Sami Moision (2003b) on sittemmin jalostanut ideaa ja nostanut esiin mahdollisuuden tutkia geopolitiikkaa kamppailun näkökulmasta. Moisionle geopolitiikassa on pohjimmiltaan kyse diskursseista, joiden sisällä käydään kamppailua hallitsevasta asemasta. Esimerkiksi hän nostaa Suomen maantieteellisestä asemasta käydyin keskustelun. Moision mukaan vielä 1980-luvulla vallitsevassa diskurssissa Suomi kuvattiin usein rajamaaksi idän ja lännen välissä. Lopulta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, Euroopan unioniin liittymisen ohessa Suomi alkoi yhtäkkiä olla ”Euroopan ytimessä” sekä historiallinen osa Eurooppaa. (Moision 2003b.)

Suur-Euraasian yhteydessä esille noussutta puhetapaa on mielekästä peilata sekä Agnew'n et al. näkemykseen geopolittisesta diskurssista että Moision näkemykseen geopolitiikasta kamppailuna. Sitaateissa onkin havaittavissa ainakin kolme esitetyistä geopolittisen diskurssin neljästä muotoa: Suur-Euraasia-käsitteen avulla maantieteellisiä kokonaisuuksia jaotellaan ja määritellään, sen puolesta pyritään argumentoimaan ja järjelemään lisäksi käsitteen puitteissa maailmaa yksinkertaistetaan, supistaa ja tiivistää maantieteellisiä faktoja, jättämällä huomioimatta esimerkiksi alueen kulttuurilliset ja maantieteelliset eroavaisuudet. Neljännen kohdan osalta kysymys on kaikista vaikein. On hankala arvioida, kuinka hyvin Venäjä pystyy vaikuttamaan olemassa olevaan geopolittiseen diskurssiin tai korvaamaan sitä omalla diskurssillaan, johon myös Suur-Euraasia käsite liittyy. Selkeästi maalla on kuitenkin pyrkimys luoda oma puhetapansa.

Historiallisesti Agnew näki diskursseja olleen kolme (luvussa 1.4 mainitut luonnollinen, sivilisaatiollinen ja ideologinen), joiden pohjalta hän lähti hahmottamaan tulevaa diskurssia, joka voisi perustua esimerkiksi globalisaation, sivilisaatioiden välisen kamppailun tai Yhdysvaltain johtaman unipolaarisen geopolitiikan pohjalle. Näistä viimeisin skenaario on mielenkiintoisin, sillä Agnew kuvailee, että Yhdysvalloille ei ole olemassa selkeää haastajaa ja maa on ylivoimainen niin sotilaallisesti kuin taloudellisesti. Näiden lisäksi Yhdysvalloilla on ollut kyky saada muut valtiot seuraamaan itseään. Samalla maa on ollut ainoa toimija, joka on vapaasti voinut valita voiman käytön ja taipumisen (*consent*) suhteen. (Agnew et al. 123–125.)

Agnew'n 2000-luvun alussa esittämä skenaario unipolaarisesta, Yhdysvaltain maailmasta toteutui jossain määrin kohtuullisen ajan, mutta järjestelmä vaikuttaa jälleen olevan muutoksessa. Esimerkiksi arvostettu suomalainen politiikan tutkija Hiski Haukkala (2020, 68–76) toteaa maailman olevan tilanteessa, jossa Yhdysvaltain yksinapainen hetki on päättynyt ja Kiina on noussut haastamaan Yhdysvaltoja. Myös kansainvälisen politiikan kirjallisuudessa on jo vuosia puhuttu Aasian, erityisesti Kiinan nousemisesta ja pohdittu samalla sen vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan (kts. esim. Allison 2017, Schultz 2020).

Onkin siis vahvoja viitteitä, että nykyinen geopolitiittinen diskurssi, siis miten puhumme kansainvälisestä järjestelmästä, on eräänlaisessa murrosvaiheessa. Venäjä hyödyntää tätä omassa retoriikassaan perustellen tarvetta Suur-Euraasian luomiselle, huomauttamalla esimerkiksi esille tulleesta taloudellisen painopisteen muutoksesta ja Aasian roolista.

Edellisessä luvussa esitettiin, että Venäjän ulkopoliittikka voidaan peilata historialliseen venäläiseen poliittiseen ajatteluun. Myös Aasian roolin korostamisen suhteen Venäjän ulkopoliitikassa ja Suur-Euraasia käsitteen voidaan nähdä yhtymäkohtia historian kanssa, tässä tapauksessa edesmenneen entisen ulkoministeri Jevgeni Primakovin ajattelun kanssa, mikä on myöhemmin nimetty ”Primakovin doktriiniksi”. Niin kutsutun Primakovin doktriinin mukaan Venäjän tulisi tehdä yhteistyötä Kiinan ja Intian kanssa ja siten muodostaa uusi blokki tasapainottamaan Yhdysvaltain maailmanpoliittista asemaa. Samalla tavoitteena olisi multipolaarinen maailma sekä Venäjän ensisijaisen aseman säilyttäminen entisen Neuvostoliiton alueella. Multipolaarisesta maailmasta ja Venäjän sekä lännen suhteeseen palataan tässä tutkimuksessa myöhemmin luvussa 3.2. (Kainikara 2019.) Onkin syytä korostaa, että ajatus yhtenäisestä Euraasiasta ja Aasian suhteiden korostamisesta ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan sillä on pohjaa venäläisessä ajattelussa, jota valtiojohto vaikuttaa hyödyntävän retoriikassaan Suur-Euraasian suhteen.

Hyödyntämällä Agnew’in lajittelua geopolitiittisiin diskursseihin sekä Suur-Euraasian yhteydessä nostettuja geopolitiittisiä argumentteja pohtia, millaisen diskurssin tai maailmankuvan Venäjä on tuomassa nykyisen tilalle.

Geopoliittisen argumentaation ensimmäisessä alaluvussa käsitteelin käsitteen maantieteellistä rajausta, luonnollistamista sekä roolia Venäjän omakuvan tuottamisessa. Toisessa alaluvussa nostin esiin historian roolin ja yhteydet euraasialaisen teoriaperinteen kanssa. Kolmannessa esille nousivat huomautukset geopolitiittisen painopisteen muutoksesta ja Aasiasta tulevaisuuden maanosana. Näin ollen piirityvässä geopolitiittisessä diskurssissa Venäjä olisi keskeinen toimija maailmassa, jossa luonnollinen Euraasian alue olisi noussut kukoistukseen ja yhteistyötä harjoitettaisiin tasaver-

taisesti useiden eri järjestöjen ja toimijoiden kesken. Kokonaisuutena argumentoinnilla historian ja maantieteen perusteella Venäjä saa yhteistyön vaikuttamaan loogiselta. Maantieteellisen argumentoinnin ehdottomana hyötynä on se, että se nostaa Venäjän keskiöön, sijaitseehan valtio oman retoriikkansa mukaan Euraasian mantereiden keskellä suotuisten luonnonolojen ympäröimänä idän ja lännen välissä.

3 SUUR-EURAASIA OSANA VENÄJÄN KIINA- JA LÄNSISUHTEITA

Geopoliittisen retoriikan ja argumentaation lisäksi on tärkeää tarkastella Suur-Euraasia-käsitettä osana Venäjän suhteita muihin valtioihin ja laajempaa ulkopoliittista kuvaa. Aineistoa tarkastellessa esille nousee, että kiinalaiselle yleisölle korostuu yhteistyön luonnollisuus sekä tasa-arvoisuus, minkä lisäksi vahvana painotuksena on yhteensopivuus Kiinan Uusi silkkitie -hankkeen kanssa. Matti Purasen (2015) mukaan Uusi silkkitie on valtava kiinalainen infrastruktuuriprojekti, jonka avulla Kiina kurottaa kohti länttä, esimerkiksi rakentamalla öljyputkia sekä moottori- ja rautateitä. Myös tutkimuskirjallisuudessa on ollut vahva painotus käsitteen tulkitsemisesta osana Venäjän Kiinan politiikkaa. Sen sijaan Eurooppa on usein jäänyt aiheesta kirjoitetussa kirjallisuudessa varjoon, mutta Venäjä on kuitenkin nostanut käsitteen esiin myös puheissa Euroopan suuntaan. Venäjän puheissa Euroopan suuntaan nousee vahva kriittikki länsimaiden ja erityisesti Yhdysvaltain toimia vastaan, mutta samalla Euroopan suuntaan tarjotaan kuitenkin mahdollisuutta yhteistyöhön.

3.1 Yhteistyöretoriikka Kiinan suuntaan sekä linkittyminen Uusi silkkitie -hankkeeseen

Vladimir Putin (2019) puhuu visiosta Suur-Euraasiasta myös toisessa Silkkitie-foorumissa vuonna 2019. Puheessa ovat läsnä edellisessä luvussa kuvatut geopoliittisen retoriikan teemat, kuten yhteinen euraasialainen manner ja historia. Tämän osion kannalta merkillepantavaa on se, kuinka Venäjä pyrki useaan otteeseen korostamaan käsitteen yhteensopivuutta Kiinan Uusi silkkitie -hankkeen kanssa. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, millaisena Venäjän ja Kiinan suhteet näyttäytyvät yleisellä tasolla ja miten Suur-Euraasia-käsite asettuu tähän laajempaan kontekstiin. Kokonaiskuvaa tarkastellessa on viitteitä, että Venäjän erityisen vahvaksi intressiksi on muodostunut linkittyminen ja osalliseksi pääseminen Uusi silkkitie -hankkeeseen. Putin vakuutteleekin useaan otteeseen Suur-Euraasian ja Uuden silkkitien perustuvan yhteisille periaatteille ja arvoille:

Российская сторона неоднократно подчёркивала, что инициатива Председателя КНР «Один пояс, один путь» перекликается с российской идеей создания большого евразийского партнёрства, которое именно и предполагает «интеграцию интеграций», то есть тесное сопряжение идущих в Евразии различных двусторонних и многосторонних интеграционных процессов (Putin 2019).⁹

Подчеркну, концепции большого евразийского партнёрства и «Одного пояса, одного пути» имеют общие корни, основываются на понятных всем принципах и ценностях: естественном стремлении народов жить в мире и согласии, иметь свободный доступ к достижениям современной науки и инновационного развития, при этом сохраняя свою культурную и

⁹ Venäjä on toistuvasti korostanut, että Kiinan kansantasavallan presidentin aloite "Yksi vyö, yksi tie" sointuu yhteen Venäjän ajatuksen kanssa luoda suuri euraasialainen kumppanuus, joka nimenomaisesti edellyttää "integraatioiden integraatiota", eli Euraasiassa tapahtuvien kahden- ja monenvälisten yhdentymisprosessien läheistä liittämistä

духовную самобытность. Другими словами, нас объединяют действительно стратегические, долгосрочные интересы. (Putin 2019.)¹⁰

Sitaateissa on myös havaittavissa retorisia keinoja. Martin mainitsee teoksessaan iskulauseiden (*soundbite*) merkityksen poliitikkojen keskeisenä retorisena keinona (Martin 2013, 74). Näin luodaan tiivis ja helposti muistettava sanonta, joka yhdistyy välittömästi tiettyyn ideaan. Venäjän kehittämä termi Suur-Euraasiasta ”integraatioiden integraationa” on oivallinen esimerkki iskulauseen käytöstä. Kahden positiivisen sanan ketjuttaminen on tyyllisesti toimiva retorinen skeema ja houkuttelee kuulijoita hyväksymään puheessa esitetyt asiat.

Mikä voisi toimia Venäjän motivaationa korostaa Suur-Euraasia käsitteen yhteensopivuutta Kiinan Uusi silkkitie -hankkeen kanssa? Analysoitaessa Kiinan ja Venäjän suhteita, esiin nousee monia syitä, jotka auttavat selittämään halua yhteistyöhön Kiinan kanssa. Arkady Moshes ja Matti Nojonen (2011 toim.) kiinnittivät jo vuonna 2011 Venäjän ja Kiinan suhteisiin, niiden nykytilaan ja mahdollisiin tulevaisuuden skenaarioihin. Moshes et al. argumentoivat, että maiden välisissä suhteissa asiat vaikuttavat pintapuolisesti hyvältä: edistystä on tapahtunut ja esimerkiksi rajariidat on sovittu (*ibid.* 8).

Moshes et al. huomasivat kuitenkin pinnan alla kytevän useampia ongelmia, jotka eivät varmasti ole muuttuneet yhtään helpommiksi vuosien saatossa. Ilmiselvin ongelma on maiden välinen taloudellinen epätasapaino, sillä Kiina on paljon tärkeämpi Venäjälle kuin toisinpäin (*ibid.* 15). Samalla Kiina on myös sotilaallisessa mielessä nousemassa vahvaksi tekijäksi, mikä on luonnollisesti herättänyt Venäjällä huolta, kuten myös maiden väliset erot esimerkiksi populaation suhteen (*ibid.* 33).

Toisaalta mailla on myös yhteisiä nimittäjiä ja esille on nostettu mahdollisuus maiden muodostamasta blokista vastustamaan Yhdysvaltain johtamaa liittoumaa,

¹⁰ Haluan korostaa, että suuren euraasialaisen kumppanuuden ja Yksi vyö, yksi tie -käsitteiden juuret ovat yhteisiä ja perustuvat kaikille ymmärrettäviin periaatteisiin ja arvoihin: kansojen luonnolliseen haluun elää rauhassa ja sopusoinnussa, saada vapaa pääsy modernin tieteen ja innovatiivisen kehityksen saavutuksiin, säilyttäen samalla oma kulttuurinen ja hengellinen identiteetti. Toisin sanoen meitä todellakin yhdistävät strategiset, pitkän aikavälin edut.

vaikka blokin muodostuminen nähtiin epätodennäköisenä, sillä sen nähtäisiin Venäjän näkökulmasta johtavan heikompaan, ikään kuin ”pikkuveljen” asemaan maiden välisissä suhteissa (ibid. 77–80).

Huomio ajautumisesta pikkuveljen asemaan on relevantti, koska Marcin Kaczmarek (2017) on esittänyt Suur-Euraasia-käsitteen nimenomaan toimivan keinona hyväksyä tämä alempiarvoinen asema: ”Vaikuttaa siltä, että Venäjä on onnistunut löytämään tavan, jolla se voi hyväksyä Kiinan ylemmyyden alueella myöntämättä asiaa kuitenkaan suoraan”. Hänen mukaansa Venäjä pystyy täten ”säilyttämään tasavertaisen kumppanuuden julkisivun”. (Kaczmarek 2017.)

Kaczmarekin argumenttiin tasavertaisesta kumppanuuden säilyttämisestä on helppo yhtyä, sillä julkisessa retoriikassa toistuvasti korostetaan kumppanuuden tasavertaisuutta. Esimerkkinä aineistossa nousi esimerkiksi Venäjä-vetoisen Euraasian talousunionin käyttö todisteena tasavertaisesta kumppanuudesta. Toisaalta esimerkkien käyttö todistamisen mallina on historiallinen retorinen keino, sillä myös Aristoteles mainitsee esimerkin voiman yleisöä vakuuttamisessa (Aristoteles 1997, 95) :

Россия заинтересована в самом плотном взаимодействии со всеми евразийскими партнёрами на основе незыблемых принципов уважения суверенитета, прав и законных интересов каждого государства. И именно на таких принципах вместе с нашими партнёрами Арменией, Белоруссией, Казахстаном, Киргизией строим Евразийский экономический союз. (Putin 2019.)¹¹

Suur-Euraasian, Uuden silkkitien ja Euraasian talousunionin suhteesta ovat kirjoittaneet Silvana Malle, Julian Cooper ja Richard Connolly (2020). Malle et al. esimerkiksi huomauttavat ison osan Euraasian talousunionin valtioista olevan epädemokraattisia ja autoritäärisiä, mikä lähtökohtaisesti muodostaa ongelman yhteistyölle

¹¹ Venäjä on kiinnostunut lähimmästä mahdollisesta yhteistyöstä kaikkien euraasialaisten kumppaneiden kanssa kunkin valtion suvereniteetin, oikeuksien ja laillisten etujen kunnioittamisen periaatteiden perusteella. Ja juuri näiden periaatteiden mukaisesti yhdessä kumppaneidemme Armenian, Valko-Venäjän, Kazakstanin ja Kirgisian kanssa rakennamme Euraasian talousunionia.

yliekansallisten organisaatioiden puitteissa (ibid. 7). Toisin sanoen, kun valtaa ei olla valmiita jakamaan edes oman maan sisällä, miten valtaa voitaisiin sitten jakaa ylikansallisille organisaatioille? Samalla he huomauttavat talousunionin poliittisten saavutusten olevan suurempia kuin taloudellisten (ibid. 5). Huomio poliittisten saavutusten suuremmuudesta verrattuna käytännön toimiin vaikuttaa leimaavan myös Suur-Euraasia-hanketta, sillä käytännön toimet ovat Venäjän puheissa olleet vähissä - pikemminkin on pyritty korostamaan edellisessä sitaatissa mainittuja arvoja ja pintatason julistuksia.

Myös Moritz Pieper (2018) on havainnut haasteita liittyen hankkeiden yhdistämiseen. Pieperin mukaan Euraasian talousunionin ja Uuden silkkiteiden yhdistämisestä on jo käyty keskustelua, mutta keskustelua koordinoivassa ryhmässä käytännössä Venäjä puhuu koko unionin puolesta. Pieper myös esittää Venäjän toimivan *de facto* dominoivan talousunionia ja pyrkivän yleisemmin yhteistyöjärjestöissä *primus inter pares* -asemaan, tavoitteenaan parantaa omaa asemaansa, ilman aitoa kiinnostusta yhteistyöhön. Toisaalta Pieper esittää, että sekä Suur-Euraasia-käsite että Kiinan Uusi silkkiteiden -hanke tulee tulkita merkkeinä halusta toimia Euraasian poliittisessä tilassa. Tässä tilassa Kiinalla ja Venäjällä on olemassa taloudellista kilpailua, mutta valtioita kuitenkin yhdistää halu toimia kansainvälisissä instituutioissa lännen tasapainottajana. Pieper huomauttaa, että pian Kiinan julkaistua Uusi silkkiteiden -hankkeensa, myös Suur-Euraasia hanke ilmestyi terminä Venäjän ulkopolitiikassa. Hänen mukaansa käsite onkin mielekästä tulkita vastineena Kiinan Silkkiteiden-hankkeelle. Kun Venäjä kutsuu muut maat myös osaksi Suur-Euraasia-hanketta, toimii se ikään kuin keinona vähentää Kiinan vaikutusvaltaa – kyseessä on keino tasapainottaa maiden välisiä suhteita. Samalla pyrkimys monenkeskiseen yhteistyöhön (ns. multilateralismiin) antaa Venäjälle edun, verrattuna siihen, että Kiina kävisi Euraasian alueella kahdenvälistä poliittista ja taloudellista kauppaa kunkin maan kanssa erikseen. (Pieper 2018.)

Samuel Charap, John Drennan ja Pierre Noël (2017) ovat analysoineet, että vaikka Kiinalla näyttää maiden välisissä suhteissa parempi positio, ei Kiina kuitenkaan ole pyrkinyt hyväksikäyttämään asemaansa. Maat jakavat yhteisen käsityksen

kansainvälisestä järjestelmästä, erityisesti suhteessa Yhdysvaltain harjoittamaan politiikkaan, minkä lisäksi yhteneväinen poliittinen näkemys suhteessa autoritäärisyyteen. Samalla molemmat valtiot tuntuvat tunnistavan maiden välisten suhteiden rajoitukset, mutta pyrkivät kuitenkin välttämään konfliktia ja toistensa varpaille astumista. (Charap et al. 2017.)

Aiemmin tässä tutkimuksessa esille nousi varsinkin Sergei Lavrovin osalta viittaus aloitteeseen Suur-Euraasia tulleen presidentti Vladimir Putinilta. Toisaalta esille nousi myös tarve korostaa, että hanke on menestynyt ja saanut hyväksyntää myös Euraasian talousunionilta ja on koko unionin yhteinen hanke:

[...]Инициатива формирования Большого Евразийского партнерства – один из приоритетов ЕАЭС. Это зафиксировано в решении Высшего Евразийского Экономического Совета от 1 октября 2019 г. об «Основных направлениях международной деятельности ЕАЭС на 2020 год», в котором ставится задача выстраивания новых форматов взаимодействия. Подчеркивается, что важными составляющими остается реализация проектов по линии сопряжения развития Союза и китайской инициативы «Один пояс, один путь», а также углубление сотрудничества с ключевыми региональными экономическими объединениями и крупнейшими национальными экономиками Евразии¹² [...] (Lavrov, 2020.)

Perustelemalla Suur-Euraasiaa ei pelkästään Venäjän ideana, vaan laajemmin Euraasian talousunionin hyväksymänä hankkeena, antaa se Venäjälle mahdollisuuden puhua vakuuttavammin kovemmalla äänellä.

Skeptisten näkökulmien vastapainoksi Yongquan Li (2018), näkee Suur-Euraasian ja Uuden silkkitien yhdistämisen erittäinkin potentiaalisena, sillä yhteistyöstä

¹² Aloite suuren euraasialaisen kumppanuuden luomiseksi kuuluu Euraasian talousunionin prioriteetteihin. Tämä on kirjattu Euraasian talousunionin korkeimman neuvoston 1.10.2019 tekemään päätökseen EAEU:n kansainvälisen toiminnan pääalueista vuodelle 2020, joka asettaa tehtäväksi luoda uusia muotoja vuorovaikutukselle. Korostetaan, että hankkeiden toteuttamisen tulisi olla linjassa unionin kehityksen ja kiinalaisen aloitteen "Yksi vyö, yksi tie" kanssa, sekä yhteistyön syventämisen tärkeimpien alueellisten taloudellisten järjestöjen ja Euraasian suurimpien kansantalouksien kanssa.

on hyötyä molemmille. Hän nostaakin esiin Kiinan positiivisen suhtautumisen Suur-Euraasia hankkeeseen, mainiten Kiinan olleen ensimmäinen reagoija hankkeeseen ja suhtautuvansa siihen positiivisesti. Li esimerkiksi mainitsee, että Kiinan intresseissä on SCO:n kehittäminen turvallisuusyhteistyön ja taloudellisen kehityksen alustana, lisäksi Kiinalla on olemassa poliittisia ja taloudellisia suhteita Euraasian talousunionin maihin ja ASEAN-maihin, joten sikäli voitaisiin olla luottavaisia näiden kahden projektin yhdistämisestä. (Li 94–99.)

Talous onkin yksi keskeisimmistä argumentointikeinoista sekä suhteessa Kiinaan että Eurooppaan. Talouden osalta viittauksia aktuaalisiin lukuihin ei kuitenkaan aineistossa noussut esiin. Ilmeisesti ei siis ole tarkeasti laskettu, kuinka paljon hyötyä Venäjän ajamalla hankkeella on. Tämä syö hieman väitteiden uskottavuutta, sikäli kun konkretiaa ei ole esittä. Useimmiten Venäjä tyytyi listaamaan talouden osa-alueita ja tavoitteita, joilla edistystä olisi todennäköisesti tiedossa. Esimerkiksi Putin (2017) mainitsee, että byrokratiaa tulisi vähentää ja tavaroiden liikkumista parantaa, kuten myös WTO:n standardien noudattamista sekä business-ilmapiiiriä. Talous toimii argumentointikeinona kaikenlaiselle yleisölle, ja Venäjä vaikuttaa pyrkivän ikään kuin tasapainoilemaan kahden yleisön välillä. Aasialaiselle yleisölle Putin totesi taloudellisen yhteistyön tulevan tarpeen, sillä jopa valtiot, jotka aiemmin ovat liputtaneet avoimuuden ja vapaakaupan puolesta ovat hylkäämässä kyseiset arvot:

Протекционизм становится нормой, а его скрытой формой являются односторонние нелегитимные ограничения, в том числе на поставку и распространение технологий. Идеи открытости, свободы торговли сегодня всё чаще отвергаются, причём часто теми, кто совсем недавно выступал их поборником. (Putin 2017).¹³

Kyseessä on ilmiselvä piikki lännen suuntaan, joka on mahdollista tulkita viittaukseksi Euroopan unionin ja Yhdysvaltain Venäjää vastaan asettamiin sanktioihin.

¹³ Protektionismista on tulossa normi, ja sen piilotettu muoto on yksipuoliset laittomat rajoitukset, mukaan lukien tekniikan toimittaminen ja jakelu. Ajatukset avoimuudesta ja vapaakaupasta hylätään yhä useammin, vieläpä niiden toimesta, jotka äskettäin kannattivat niitä.

Jälkiviisaasti kommentin voidaan todeta varmasti herättäneen Kiinassa myötämielisiä tunteita myöhemmin, sillä vain pian sen lausumisen jälkeen vuonna 2018 alkoi Kiinan ja Yhdysvaltain välinen kauppasota.

Yhteistyötä Kiinan suuntaan myös perusteltiin myös sen tuomilla turvallisuus-
hyödyillä. Esimerkiksi Putin (2017) mainitsee esimerkiksi kansainvälisen terrorismi-
min, ekstremismin ja alueelliset konfliktit. Turvallisuusaspekti ei kuitenkaan erityi-
sesti korostunut aineistossa, mutta oli kuitenkin läsnä.

Holger Stritzel ja Juha Vuori (2016) ovat kirjoittaneet turvallisuuden käsitteestä ja sen historiasta. Muutamia yleisiä huomioita kyseisestä artikkelista ovat erityisen relevantteja myös tässä tilanteessa. Ensinnäkin kaksikko nostaa esiin, että turvallisuus usein mielletään positiiviseksi asiaksi. Kun Venäjä nostaa esiin turvallisuuden paran-
tamisen, toimii se tehokkaana argumentaatiokeinona sen välittömien positiivisten mielikuvien takia. Toiseksi termi on 1900-luvulta eteenpäin ollut erityisesti suuntautunut tulevaisuuteen. Stritzel et al. nostavat erityisesti esiin tulevaisuuden uhkaku-
vien maalailun. Esimerkiksi kylmän sodan aikana turvallisuusretoriikalla pyrittiin valmistautumaan toisten valtioiden luomiin uhkiin. (Stritzel et al. 2016.)

On perusteltua olettaa, että termin tulevaisuuspotentiaali toimii myös toiseen suuntaan. Sen sijaan, että tulevaisuuden uhkakuviin perustamalla vaaditaan esimerkiksi lisää puolustusmäärärahoja, voidaan turvallisuudella myös luoda lupauksia paremmasta huomisesta. Venäjä on retoriikassaan todennut Suur-Euraasian kumppanuusohjelman lisäävän stabiliteettia ja turvallisuutta Euraasian alueella. Tämä on houkuttava lupaus turvallisuusuhkia täynnä olevassa maailmassa.

3.2 Yhteistyöretoriikka Euroopan suuntaan ja pyrkimys kohti monipolaarista maailmaa

Suur-Euraasia-käsite on esillä puheissa ja kirjoituksissa Euroopan ja lännen suuntaan. Käsite ei kuitenkaan ole aineistossa yhtä keskeisessä roolissa kuin puheissa aasialaiselle yleisölle. Suur-Euraasia nousi esiin usein puheiden loppupuolella, yhtenä vaihtoehtona nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle.

Venäjän ulkopoliittisessa retoriikassa lännen suuntaan korostuu nykyisen kansainvälisen järjestelmän sekä länsimaiden toimien kritisointi, samalla Venäjän positoi itsensä hyvää tarkoittavaksi kansainvälisen oikeuden puolustajaksi. Selkeää on myös Yhdysvaltojen vastustaminen sekä ääneen lausuttu pyrkimys kohti «monipolaarista maailmaa». Aineistossa ulostulot noudattavat tiettyä kaavaa: aluksi Venäjä esittää paljon syytöksiä lännen suuntaan ja myöhemmin puheiden lopussa oman vaihtoehdonsa siitä, miten kansainvälisen järjestelmän tulisi toimia. Tämän oman vaihtoehdon esittämisen kohdalla esille nousee myös Suur-Euraasia-käsite eräänlaisena esimerkkinä siitä, miten ja millaisin perustein yhteistyötä tulisi harjoittaa.

Malliesimerkki edellä kuvaillusta puhekaavasta on Sergei Lavrovin (2019a) puhe Münchenin turvallisuuskonferenssissa vuonna 2019. Retoriikan tutkimuksen kannalta puhe muistuttaa Aristoteleen määritelmää oikeuspuheesta. Aristoteleen mukaan oikeuspuhe syyttää ja puolustaa, keskittyy siihen mitä on tapahtunut, päämääränään oikeuden ja vääryyden etsimiseen. (Aristoteles 1997, 16–17). Puheessa myös toistuvat jo toisessa luvussa käsitellyt geopoliittisen retoriikan teemat, kuvaus maailmanpoliittisen painopisteen muutoksesta sekä vetoaminen historiallisiin hahmoihin kuten Charles De Gaulleen (Lavrov 2019a).

Tapahtumien selostaminen on oleellinen osa oikeuspuhetta ja maalaa kuvaa siitä, mitä on tapahtunut (Aristoteles 1997, 141). Tätä retorista keinoa myös Lavrov käyttää puheessaan, mainittuaan, miten aiemmin Euroopan tavoitteena oli laajin mahdollinen yhteistyö Venäjän kanssa sekä tavoite turvallisuudesta ja vapaudesta:

После окончания «холодной войны» эти благородные замыслы имели все шансы на успешную реализацию. Но, к сожалению, так и остались благими намерениями. Выбор был сделан в пользу «натоцентричности» и логики «ведущий – ведомый». Нелегитимные бомбардировки Югославии, ее расчленение и одностороннее признание независимости Косово, впервые после Второй мировой войны изменившие государственные границы на континенте, поддержка вооруженного путча в Киеве, безоглядное расширение НАТО и размещение ПРО США в Европе, отказ Европейского союза принять уже согласованное Москвой и Брюсселем

решение о взаимном отказе от визового режима, дискриминация российских депутатов в ПАСЕ – звенья одной цепи. (Lavrov 2019a.)¹⁴

Nostamalla esiin valikoituja paloja lähihistoriasta Lavrov pääsee esittämään ja kehystämään asian itselleen mieluisalla tavalla. Aristoteleen mukaan itseensä kohdistuvat syytökset, niin ääneen lausutut kuin ääneen lausumattomat voidaan tehdä tyhjiksi kieltämällä, että niissä olisi perää tai sanomalla, ettei ole koitunut vahinkoa ainaakaan merkittävästi tai epäoikeudenmukaisesti. (Aristoteles 1997, 146). Lavrovin puheessa Venäjä ei itse otakaan vastuuta suhteiden huononemisesta, vaan ongelmia nähdään lähinnä länsimaiden toiminnassa. Samalla sitaatista on tulkittavissa, että yhteistyö ei ole edennyt Venäjä haluamalla tavalla, mistä kertoo viittaus ohjaajan-ohjattavan rooliin suhteissa.

Venäjän kokema tunne huomioimatta jättämisestä onkin ollut esillä kansainvälisen politiikan tutkimuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Richard Sakwa (2016a) on Ukrainan kriisiä käsittelevässä teoksessaan paneutunut Venäjän kokemukseen itsestään kansainvälisen ja eurooppalaisen yhteisön ulkopuolisena. Sakwan mukaan Venäjällä oli 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa aito pyrkimys integroitua osaksi eurooppalaista ja läntistä yhteisöä. Nämä haaveet tulivat kuitenkin torpatuiksi lännen suhtauduttua Venäjään epäluuloisesti. Sakwa huomauttaa, Venäjän aloitteita kansainvälisessä politiikassa ei ole otettu tarpeeksi huomioon, mikä on ollut omiaan lisäämään ulkopuolisuuden tunnetta, ja on siten vaikuttanut Venäjän toimintatapoihin. Esimerkiksi Ukrainan kriisin taustalla Sakwa näkee vaikuttavan EU:n itäisen kumppanuusohjelman, joka onnistuessaan olisi *de facto* sulkenut mahdollisuuden osallistua Venäjälle tärkeän euraasialaisen yhdentymisen agendalle. Tietyllä tapaa EU ajautui Ukrainassa Venäjän kanssa tahattomaan geopolitiittiseen kilpailuun. Toisena esimerkkinä Sakwa mainitsee

¹⁴ Kylmän sodan jälkeen näillä jaloilla suunnitelmilla oli kaikki mahdollisuudet tulla toteen. Mutta valitettavasti, ne jäivät vain hyviksi tarkoituksiksi. Valinnaksi tehtiin ”natokeskeisyys” sekä ”johtaja-johdettava”-logiikka. Jugoslavia laiton pommittaminen, jakaminen sekä yksipuolinen Kosovon itsenäisyyden tunnustaminen, joka ensimmäisen kerran toisen maailman sodan jälkeen muutti maanosan valtioiden rajoja, Kiovan aseellisen vallankaappauksen tukeminen, NATO:n holtiton laajeneminen, Yhdysvaltain ohjuspuolustuksen tuleminen Eurooppaan, Euroopan unionin kieltäytyminen Moskovan ja Brysselin jo hyväksymästä päätöksestä yhteisestä viisumialueesta, Venäjän edustajien syrjintä PACE:ssa - ovat kaikki linkkejä samassa ketjussa.

Transnistrian kysymyksen, jossa Venäjällä hänen mukaansa oli täysin toimiva tiekartta tilanteen ratkaisemksi, mutta jota ei kuitenkaan erinäisten syiden takia otettu huomioon. (Sakwa 2016a, 68–84.)

Toinen selkeä elementti on Yhdysvaltojen vastustaminen sekä pyrkimys lyödä kiilaa eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisten väliin. Tämä tulee selkeästi ilmi puheen kohdassa, jossa Venäjä vihjaa sanktioiden tosiasiallisesti tulevan valtameren takaa. Tälle väitteelle tosin löytyy myös tukea, sillä silloisen varapresidentti Joe Bidenin on esitetty vuonna 2014 myöntäneen Yhdysvaltojen painostuksen sanktioiden taustalla (Sakwa 2016a, 271). Sitaatissa on myös jälleen huomattavissa geopolitiittinen näkökulma, jonka avulla Lavrov kuvaa maailman olevan muutoksessa:

В то время как европейцы дали себя втянуть в бессмысленное противоборство с Россией, неся многомиллиардные убытки от навязанных им из-за океана санкционных установок, мир продолжает стремительно меняться. В практическом плане ЕС больше не обладает монополией на общерегиональную интеграционную повестку. Перераспределяется баланс сил на огромном Евразийском континенте, прежде всего за счет новых центров в Азиатско-Тихоокеанском регионе. [...](Lavrov 2019a.)¹⁵

Venäjä myös toteaa olevansa suvereenin ja vahvan Euroopan unionin puolella, vihjaten kuitenkin, että Euroopan unionin ei ehkä anneta sellaiseksi kehittyä.

Россия, вопреки многочисленным спекуляциям, заинтересована в сильном, самостоятельном и открытом Европейском союзе. В ноябре прошлого года об этом говорил Президент России В.В.Путин, когда он подчеркнул, что стремление ЕС к независимости, самодостаточности и суверенности в сфере обороны и безопасности является естественным и в

¹⁵ Sinä aikana, kun eurooppalaiset ovat antaneet vetää itsensä järjettömään vastakkainasetteluun Venäjän kanssa, kärsineet monen miljardin dollarin tappioita meren takaa määrättyjen pakotteiden takia, maailma jatkaa nopeaa muuttumistaan. Käytännössä EU:lla ei ole enää monopolia alueellisen integraation aloitteeseen. Voimatasapainoa jaetaan uudelleen laajalla Euraasian manta-reella, pääasiassa Aasian- ja Tyynenmeren alueen uusien keskusten takia.

целом положительным с точки зрения укрепления многополярности мира. Насколько это позволят сделать Евросоюзу – другой вопрос. (Lavrov 2019a.)¹⁶

Väitös on provosoiva ja toimii kahteen suuntaan. Ensinnäkin se nakertaa EU:n *ethosta* kansainvälisenä toimijana ja toisaalta pyrkii herättämään skismaa EU:n ja Yhdysvaltain välille. Huomiota herättävää puheessa on toimijoiden vertaaminen. Washington esitetään negatiivisessa valossa, toimijana, joka estää EU:n kehitystä, samalla kun Venäjä tarjoaa mahdollisuuksia yhteistyölle. Tämä pyrkimys tehdä yhteistyötä Euroopan kanssa toistui myös tutkielmassa aiemmin käsitellyissä puheissa (esim. Lavrov 2018b), joten ainakin puheen tasolla Venäjällä on kiinnostusta suhteiden parantamiseen.

Tuomas Forsberg ja Hiski Haukkala (2016, 222–227) ovat kirjoittaneet neljästä erilaisesta narratiivista, joiden kautta Euroopan unionin ja Venäjän suhteita sekä niiden epäonnistumista voidaan lähestyä. Nämä narratiivit antavat painotusta eri seikoilla ja löytävät erilaiset syyt sille, miksi suhteet ovat nykyisen kaltaisessa tilassa. Ensimmäisen narratiivin mukaan suhteet ovat epäonnistuneet Venäjän aggressiivisen politiikan takia, minkä taustalla voi olla esimerkiksi sisäpoliittisia syitä (jotka on ratkaistu kääntämällä huomio ulkoiseen uhkaan) tai Venäjän ja sen johdon sisäänrakennettuun luonteeseen ja imperialistiseen perintöön (halu harjoittaa voimaa ja näyttää se). Toisen narratiivin mukaan ongelmat johtuvat EU:n käyttäytymisestä ja politiikasta, joka on tietyllä tapaa saartanut Venäjän ja pakottanut Venäjän toimimaan. Kolmannen narratiivin mukaan syyt suhteiden huonontumiselle löytyy valtameren toiselta puolelta, sillä Yhdysvallat on estänyt Venäjän ja EU:n suhteiden kehittymisen, koska näiden lähentyminen haastaisi Yhdysvallan aseman johtavana suurvaltana.

¹⁶ Toisin kuin on spekuloitu, Venäjä on kiinnostunut vahvasta, riippumattomasta ja avoimesta Euroopan unionista. Venäjän presidentti Vladimir Putin puhui asiasta viime marraskuussa, kun hän korosti, että EU:n halu itsenäisyydestä, omavaraisuudesta ja itsemääräämisoikeudesta puolustuksen ja turvallisuuden alalla on luonnollinen ja yleensä myönteinen kehityskulku moninaisen maailman vahvistamisessa. Se, kuinka pitkälle EU:n annetaan kehittyä, on toinen asia.

Neljännän narratiivin mukaan vika ei oikeastaan ole missään tekijässä, vaan pikemminkin suhteiden huonontuminen on useiden, tahallisten ja tahattomien, tekijöiden summa. (Forsberg et al. 2016, 222–227.)

Kirjoittajat huomauttavat, että tämä toinen narratiivi on Venäjän johdon suosima. Tälle väitteelle löytyy myös tukea, sillä narratiivi kaltoin kohdellusta Venäjästä ja EU:n virheistä on nähtävissä myös tähän tutkimukseen valituissa sitaateissa. Tässä mielessä Venäjän puheet Suur-Euraasiasta asettuvat loogisesti osaksi tätä laajempaa ulkopoliittista narratiivia, jossa Venäjä nähdään hyvää tarkoittavana toimijana, joka joutuu lännen polkemaksi. Markkinoidessaan Suur-Euraasian käsitettä Venäjä voikin esiintyä rauhanomaista taloudellista yhteistyötä haluavana hyväntekijänä, jota ulkopuoliset tekijät rajoittavat.

Forsbergin ja Haukkalan esittämä narratiivinen käsitys liittyy läheisesti myös diskursseihin, sillä narratiivien ja diskurssien välinen raja on usein häilyvä. Tutkimuksen luvussa 2.3. hyödynnettiin termiä geopoliittinen diskurssi (*geopolitical discourse*), jonka avulla huomattiin Venäjän perustelevan tarvetta euraasialaiselle yhteistyölle, huomauttamalla taloudellisen tasapainon ja voimasuhteiden muuttumisesta kohti Aasiaa. Venäjän kertoma tarina suhteesta länteen onkin toisin sanoin myös osa geopoliittista diskurssia, jota maa pyrkii edistämään.

Kriittisen geopolitiikan kirjallisuudessa geopoliittisen diskurssin vastaparina esiintyy geopoliittisen järjestyksen käsite (*geopolitical order*), jolla viitataan maailmanpolitiikan rutinoituneisiin ja tunnistettuihin sääntöihin, instituutioihin, toimintoihin ja strategioihin, joilla kansainvälinen järjestelmä toimii (Agnew et al. 1995, 15). Edellä on kuvattu, kuinka Venäjä pyrkii muuttamaan diskurssia ja retoriikkaa omalla tarinallaan, joten olennaista paneutua myös siihen, millaista vaihtoehtoa Venäjä on tarjoamassa tilalle.

Tätä on erityisen mielenkiintoista tarkastella, sillä Suur-Euraasiaa käsittelevien puheiden yhteydessä nousi usein esiin kansainvälisen järjestelmän puutteet, erityisesti länsikeskeisyys ja tasa-arvon puute sekä Venäjän visio monopolaarisesta maailmasta. Venäjällä vaikuttaakin olevan pyrkimys muuttaa kansainvälistä järjestelmää

itselleen suotuisaan suuntaan, mikä näkyy selvästi myös puheissa, joissa sivutaan Suur-Euraasia-käsitettä.

John Agnew ja Stuart Corbridge (1995, 19) esittävät, että jokainen geopoliittinen järjestelmä on sekoitus eri toimijoiden välistä koheesiota ja konfliktia. Kuitenkin jokaisessa geopoliittisessa järjestelmässä on yhteisesti jaettuja oletuksia, liittyen esimerkiksi toimijoiden määrittelyyn sekä yhteisiin pelisääntöihin esimerkiksi kaupan, diplomatian ja voimankäytön osalta. Geopoliittiset järjestelmät eivät myöskään ole pysyviä, vaan ne muuttuvat teknologisten ja taloudellisten olojen muuttuessa. Agnew ja Corbridge tiivistävät geopoliittisen järjestelmän käsitteen kolmeen premissiin:

1. Poliittisen taloustieteen (*international political economy*) säännöt, käytännöt ja ideat ovat vaihdelleet historiallisesti ja niitä voidaan jaotella aikakausiin.

2. Nämä säännöt käytännöt ja ideat liittyvät toimijoiden, kuten valtioiden ja muiden toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen. Niiden intressit kumpuavat omista historiallisista konteksteistaan, eivätkä ne seuraa mitään tiettyä kultaista sääntöä.

3. Muutokset käytännöissä ja ideoissa ovat luonnoltaan maantieteellisiä, sillä niihin liittyy alueellista eriytymistä, joka on geopoliittisen järjestyksen keskeinen tunnusmerkki. (ibid.)

Historiallisesti Agnew et. al. tunnistavat kolme geopoliittista järjestelmää: vuosina 1815–1875 vallinneen, erityisesti Ison-Britannian mahtiasemaan perustuneen geopoliittisen järjestelmän, jota kirjoittajat nimittävät Euroopan konsertin ja brittiläisen geopoliittiseksi järjestelmäksi. Lisäksi kirjoittajat tunnistavat imperiumien välisen kilpailun järjestelmä (1875–1945) sekä kylmän sodan ajan geopoliittinen järjestelmä (1945–1990). Jokaiseen geopoliittiseen järjestelmään liittyy myös omanlaisensa geopoliittinen diskurssi, josta on tässä tutkimuksessa kirjoitettu luvussa 1.4. Lisäksi luvussa 2.1 esitettiin, että nykyinen geopoliittinen diskurssi on muuttumassa, mikä on luonut tilaa Suur-Euraasian kaltaisille käsitteille. Siten onkin relevanttia tarkastella myös miltä Venäjän kannalta ideaali geopoliittinen järjestelmä toimisi. (Agnew et al. 16–20.)

Sergei Lavrovin (2019b) kirjoittama artikkeli venäläiselle *Russia in Global Affairs* -lehdelle tuo hyvän katsauksen venäläiseen näkökulmaan maailmanpolitiikasta ja

kuinka kansainvälisen järjestelmän tulisi toimia. Koska artikkeli on kirjoitettu venäläisessä lehdessä, voidaan sen käsittää olevan viestintää kotiyleisölle. Kuitenkin lehti tekee yhteistyötä esimerkiksi arvostetun *Foreign Affairs* -lehden kanssa, ja Lavrovin artikkeli on saatavissa julkaisun englanninkielisessä versiossa, joten yleisön voidaan käsittää myös olevan laajemmin ulkopoliittikkaa seuraava yleisö myös länsimaissa.

Lavrovin artikkelissa kritiikki kohdistuu tutusti länsimaihin. Lavrovin mukaan länsi on esimerkiksi unohtanut Neuvostoliiton ja Puna-armeijan uhraukset toisessa maailmansodassa taistelussa fasismia vastaan. Muita kritiikin kohteita on muun muassa länsimaiden suhtautuminen liberalismiin, minkä Lavrov kokee olevan valikoivaa sekä muun muassa Yhdysvaltain reagointi Syyrian tilanteeseen. Lavrovin artikkelissa tämän tutkimuksen kannalta oleellista on se, millaista vaihtoehtoa kansainväliselle järjestelmälle Venäjä on esittämässä nykyisen tilalle tai millainen järjestelmä olisi toivottava. Lavrov kirjoittaa muun muassa seuraavasti:

Что предлагает Россия? Прежде всего, необходимо идти в ногу со временем. Признать очевидное: процесс формирования полицентричной архитектуры мироустройства необратим, как бы его ни старались искусственно затормозить (и тем более обратить вспять). [...] В общих интересах – сделать так, чтобы многополярность не опиралась на голый баланс сил, как это было на предыдущих исторических этапах (например, в XIX и первой половине XX века), а носила справедливый, демократический, объединительный характер, учитывала подходы и озабоченности всех без исключения участников международного общения, способствовала обеспечению стабильного и безопасного будущего. (Lavrov 2019b.)¹⁷

¹⁷ Mitä Venäjä ehdottaa? Ensinnäkin on pysyttävä ajan mukana. On myönnettävä ilmeinen: maailmanjärjestyksen monikeskisen arkkitehtuurin muodostumisprosessi on peruuttamaton, vaikka sitä kuinka yritettäisiin hidastaa keinotekoisesti (saati sitten kääntää). [...] On yhteisen edun mukaista varmistaa, että moninapaisuus ei perustu pelkkään voimatasapainoon, kuten se oli aiemmissa historiallisissa vaiheissa (esimerkiksi 19-vuosisadalla ja 20-vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla), vaan että sillä olisi oikeudenmukainen, demokraattinen ja yhdistävä luonne, jossa otetaan huomioon kaikkien kansainväliseen viestintään osallistuvien lähestymistavat ja huolenaiheet, ilman poikkeuksia, mikä osaltaan varmistaa vakaan ja turvallisen tulevaisuuden.

Sitaatissa on huomattavissa pyrkimys erottaa vanha tapa tehdä politiikkaa uudesta, Venäjän ehdottomasta ja toivomasta politiikan tekemisen tavasta. Lavrovin mukaan vanha voimalaskelmiin perustuva tapa tehdä politiikkaa ei enää toimi, vaan tilalle on tultava turvallisempi ja demokraattisempi järjestelmä. Demokratialla Lavrov vaikuttaa kuitenkin tarkoittavan vain valtioiden välistä demokratiaa. Ei siis sitä, että jokaisen valtion tulisi itsessään olla demokraattinen, sillä kirjoituksen aiemmissa osissa hän kritisoi lännen pakotteita esimerkiksi Irania ja Pohjois-Koreaa kohtaan. Lavrov myös puhuu, että länsimaisia liberaaleja arvoja ei voida pakottaa muille, vaan tulisi aina ottaa huomioon valtioiden historia sekä kulttuurilliset ja poliittiset identiteetit (Lavrov 2019b).

Luvussa 2.1. esille nostettiin Neumannin (2016) argumentti siitä, kuinka Venäjä rakentaa omaa identiteettiään ja narratiiveja peilaamalla itseään Eurooppaan. Samaa tapahtuu myös tässä artikkelissa, sillä Lavrov rakentaa Venäjän identiteettiä osoittamalla virheitä kansainvälisessä järjestelmässä sekä lännen toiminnassa. Kritisoidessaan lännen pakottamaa liberalismia ja sekä vanhaa voimalaskelmiin perustuvaa kansainvälisen politiikan toimintatapaa, Lavrov täten pyrkii rakentamaan kuvaa Venäjästä muiden valtioiden arvoja kunnioittavasta ja rauhanomaisesta kumppanista.

Lavrovin suulla Venäjä toteaa myös kannattavansa kansainvälisten organisaatioiden muokkaamista entistä inklusiivisemmiksi:

Бережно сохраняя сформированную по итогам Второй мировой войны систему международных отношений, стержневым элементом которой остается ООН, необходимо аккуратно, но последовательно адаптировать ее к реалиям современного геополитического ландшафта. Это в полной мере касается Совета Безопасности ООН, где Запад неоправданно перепредставлен по современным меркам. Убеждены: реформирование Совбеза должно прежде всего учитывать интересы стран Азии, Африки, Латинской Америки, а любая формула – опираться на принцип самого широкого согласия государств – членов ООН. В этом же русле следует работать над совершенствованием системы мировой торговли, придавая

особое значение гармонизации интеграционных проектов в различных регионах мира. (Lavrov 2019b.)¹⁸

Lisäksi Lavrov luettelee artikkelissa useita kansainvälisiä organisaatiota, joiden puitteissa yhteistyötä tulisi tehdä ja laajentaa, kuten esimerkiksi G20-kokoukset, BRICSin sekä Shanghain yhteistyöjärjestön. Hyödyntämällä geopoliittisen järjestelmän käsitettä, on havaittavissa, että Lavrov on ikään kuin määrittämässä pelisääntöjä uudelle geopoliittiselle järjestelmälle, jossa säännöt ja voimavarat on jaettu uudelleen, perustuen maantieteellisen todellisuuden muuttamiseen. Myös Suur-Euraasia olisi osa tätä järjestelmää, sillä hankkeen kehittäminen on Lavrovin sanoin Venäjälle “ehdoton prioriteetti” (*безусловный приоритет*).

Sergei Karaganov (2018) onkin esittänyt näkemyksen Suur-Euraasiasta tulevan uuden maailmanjärjestyksen toisena napana. Hänen mukaansa alkamassa on uusi kylmä sota, jonka toiseksi navaksi Venäjän nyt ajama Suur-Euraasia nousisi. Karaganovin mukaan läntinen napa on voimakkaassa laskussa, eikä se enää ole yhtä houkutteleva kuin aiemmin, johtuen muun muassa länsimäisen demokratian ongelmista sekä arvoista, joille Venäjän muodostama blokki voi tarjota vaihtoehdon. Myös Lo (2019, 15) on nostanut esiin USAn johtaman liberaalin maailmanjärjestelmän rappion, joka on luonut tilaa ja mahdollisuuksia Suur-Euraasian kaltaisille ideoille. Sinällään sekä Karaganovin, Lo’n että Lavrovin kuvaukset resonoivat toistensa kanssa, sillä kaikki huomaavat, että länsimaisille arvoille ja pohjalle muodostuva järjestelmä on muutoksessa. Kuitenkin siinä missä Karaganov kuvailee selvästi kahteen kilpailevaan napaan perustumaa järjestelmää, Venäjän virallisessa retoriikassa järjestelmä toimisi demokraattisesti ja reilusti kaikkien osapuolten intressit mukaan ottaen.

¹⁸ Säilyttämällä huolellisesti toisen maailmansodan tuloksena muodostettu kansainvälisten suhteiden järjestelmä, jonka keskeinen elementti on edelleen YK, on järjestelmää kuitenkin mukautettava huolellisesti, mutta johdonmukaisesti nykyaikaisen geopoliittisen maiseman todellisuuteen. Tämä koskee täysin YK:n turvallisuusneuvostoa, jossa länsi on perusteettomasti ylliedustettu modernien standardien mukaan. Olemme vakuuttuneita siitä, että turvallisuusneuvoston uudistamisessa on ensinnäkin otettava huomioon Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maiden edut, ja kaikkien päätösten on perustuttava YK:n jäsenvaltioiden mahdollisimman laajan sopimisen periaatteeseen. Samalla tavoin olisi tehtävä työtä maailmankauppajärjestelmän parantamiseksi, kiinnittäen erityistä huomiota integraatiohankkeiden yhdenmukaistamiseen eri puolilla maailmaa.

Kokonaisuutena Venäjän retoriikassa suhteessa Eurooppaan ja länteen nousi korostetusti esiin tehdyt virheet suhteessa Venäjään sekä tarve muuttaa kansainvälistä järjestelmää kohti multipolaarisuutta ja Venäjän näkökulmasta tasapainoisempaa ja demokraattisempaa maailmaa. Tässä apuna toimii Suur-Euraasian käsite eräänlaisena esimerkkinä ideaalista ja toimivasta yhteistyöstä.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa on tutkittu Venäjän ulkopoliittista Suur-Euraasia-käsitettä, argumentteja ja retoriikkaa käsitteen puolesta, sitä miten hankkeen avulla tuotetaan geopolitiittista kuvastoa ja millaisena käytännön työkaluna käsite toimii Venäjän ulkopoliitikassa.

Kriittisen geopolitiikan avulla, esimerkiksi Lehteä (2003, 110–111) ja Ó Tuathailia (1996, 1, 8) hyödyntäen, tutkimus havaitsi, miten Venäjä johtonsa suulla luonnollistaa ja myy käsitettä ulkomaailmalle. Luonnollistaminen tapahtuu hyödyntämällä argumentteja maantieteestä, historiasta sekä geopolitiittisen painopisteen muutoksesta. Lisäksi esille nousivat argumentit taloudellisista ja turvallisuushyödyistä, jotka kuitenkin olivat aineistossa varsin pienessä roolissa. Esimerkiksi talouden suhteen aineistossa ei ollut viittauksia konkreettisiin lukuihin. Maantieteen osalta Euraasian alue kuvataan luonnollisena alustana yhteistyölle, historian osalta esille nostetaan esimerkiksi edesmenneiden valtiomiesten ja filosofien ajatukset yhteistyön tärkeydestä Euraasian alueella.

Venäjän johto myös hyödyntää kansainvälisen politiikan kirjallisuudessa laajasti esillä ollutta ajatusta Kiinan ja Aasian noususta puhuessaan geopolitiittisen ja taloudellisen painopisteen muutoksesta. Tämä toimi keinona erityisesti Euroopan suuntaan ja voidaan puhua eräänlaisesta ”ajan tilallistamisesta” sekä alueiden hierakisoimisesta,

jolla Suur-Euraasia pyrittiin kuvaamaan merkittäväksi tulevaisuuden alueeksi, Euroopan ollessa vastaavasti jäämässä kehityksestä jälkeen. Molemmat ovat kriittisen geopolitiikan teoriasta tuttuja keinoja (Agnew 2003, 35–49, Ó Tuathail 1996, 45).

Lisäksi huomattiin, että käsitteessä on viitteitä aiemmasta venäläisestä poliittisesta perinteestä, esimerkiksi Suur-Eurooppa-käsitteestä, Primakovin-doktriinista, jaosta slavofiileihin ja zapadnikkeihin sekä Aleksander Duginin poliittisesta ajattelusta. Käsite itsessään ei suoraan asetu venäläisen poliittisen filosofian kategorioihin, mutta Venäjän valtiojohdon huomattiin olevan tietoinen omasta poliittisesta ja filosofian perinteestään, sekä pyrkivän hyödyntämään sitä mahdollisuuksien mukaan argumentaation tukena. Edelleen argumentaatiota tukivat monet jo antiikista tutut retoriset keinot sekä historialliset geopolittiset puhetavat, kuten viittaus Suur-Euraasiaan sivilisaatioprojektina ja kuvaus Euraasiasta ikään kuin elävänä olentona.

Suur-Euraasian käsite tarjoaa Venäjälle pragmaattisen työkalun: mahdollisuuden näyttäytyä tärkeänä kansainvälisenä tekijänä, pönkittää maan omakuvaa ja suurvaltastatusta. Käsitteessä vaikuttaa olevan mukana myös sattumanvaraisuutta, koska yhteistyöhön kutsuttujen kansainvälisten järjestöjen ja valtioiden pohjalta visualisoidusta kartasta silmiinpistävää on sen tilkkutäkkimäisyys. Käsitteen epämääräisyys voi tosin olla myös tarkoituksenmukaista.

Suhteessa Kiinaan huomattiin, että vahvana intressinä on pääseminen osaksi Uusi silkkitie -hanketta. Suur-Euraasia-käsitteen avulla Venäjä voi toisaalta tasapainottaa Kiinan valtaa pitämällä aktiivisesti yllä omaa rinnakkaista integraatioprojektiaan ja puhua ikään kuin suuremmalla äänellä, esimerkiksi esittäessään Kiinan hankkeen olevan myös Euraasian talousunionin agendalla. Toisaalta tutkimuksessa huomattiin myös maiden epätasa-arvoinen suhde ja mahdollisuus käsitteen tulkitsemiseen eräänlaisena ”verhona” hyväksyä alempiarvoinen asema suhteessa Kiinaan.

Vastaavasti Euroopan ja lännen suuntaan käsitteestä puhumisen yhteydessä esille nousivat Venäjää kohtaan tehdyt virheet sekä puhe kansainvälisen poliittisen järjestelmän muutoksesta. Yleisemmin tämä heijastelee Tuomas Forsbergin ja Hiski Haukkalan (2016, 222–227) tunnistamaa ulkopoliittista narratiivia, jossa Venäjä pyrkii

esiintymään pahaa kokeneena uhrina syyllisten löytyessä lännestä. Suur-Euraasia-käsitteen avulla Venäjä pystyy kuvaamaan itsensä muiden valtioiden arvoja kunnioittavasta ja rauhanomaisesta kumppanista sekä täten luomaan omaa geopolitiittista diskurssiaan. Selvää on myös Venäjän tyytymättömyys nykyiseen kansainvälisen politiikan järjestelmään, jota kohtaan valtiojohto esitti suurta kritiikkiä. Kritiikkiä saivat esimerkiksi nykyiset kansainväliset, Venäjän sanoin länsikeskeiset instituutiot, joiden tilalle tulisi luoda turvallisempi ja demokraattisempi järjestelmä, eli ”monipolaarinen järjestelmä”. Suur-Euraasia-käsite toimii tässä suhteessa esimerkkinä toimivasta ja tasa-arvoisesta yhteistyöstä.

Koska käsitettä ei ole suomen kielellä juuri tutkittu, muodostaa tämä tutkimus avauksen kotimaista keskustelua ja mahdollisia jatkotutkimuksia varten, linkittyen kuitenkin samalla kansainväliseen käsitteestä käytyyn keskusteluun. Tämän tutkimuksen aineistoksi rajautui lopulta vain kahdeksan valtiojohtoon ulostuloa, joten jatkotutkimuksessa olisi mielekäästä syventyä rajauksen ulkopuolelle jääneisiin puheenvuoroihin ja potentiaaliseen uuteen aineistoon. Vaihtoehtona olisi esimerkiksi aineiston laajentaminen koskemaan kattavammin retoriikkaa ja argumentaatiota Yhdysvaltoja tai kehittyviä maita kohtaan. Tämä mahdollistaisi tutkimisen siitä, onko puheiden painotuksissa eroa tässä tutkimuksessa käsiteltyihin, erityisesti Euroopan ja Kiinan suuntaan, suunnattuihin puheenvuoroihin. Jatkotutkimus olisi täten erityisen hedelmällistä. Ottamalla huomioon enemmän aineistoa, olisi myös mahdollista muodostaa yleisempi esitys Venäjän ulkopoliittisesta puhetavasta.

Teorian kannalta tutkimus nojautuu kriittisen geopolitiikan teoriaperinteeseen, eli siihen, kuinka puheen avulla maantiedettä luodaan ja alueita jaotellaan. Jatkossa olisi kuitenkin relevanttia ja järkevää tarkastella Suur-Euraasian käsitettä perinteisemmän geopolitiikan, turvallisuuspolitiikan tai esimerkiksi waltzilaisen realismin linssin lävitse. Tämä tarjoaisi mahdollisuuden analysoida laajemmin Kiinan ja Venäjän lähentymistä, tai toisen tulkintatavan mukaan, kilpailua esimerkiksi Keski-Aasiassa, sekä näiden potentiaalisten tapahtumakulkujen vaikutuksia maailmanpolitiikkaan.

Kattavamman kuvan saaminen maailmapolitiikan *de facto* suurten pelurien eli, Yhdysvaltojen ja Kiinan välisestä kilpailusta, sekä Venäjän sijoittumisesta tälle kartalle oman Suur-Euraasia-käsitteensä olisi äärimmäisen mielenkiintoista.

Laajempi perehtyminen Suur-Euraasian ja Uuden silkkiteiden fyysiseen aspektiin, kuten esimerkiksi infrastruktuurihankkeisiin ja niiden taloudellisiin vaikutuksiin, on myös yksi lisätutkimusta vaativa aspekti. Todettakoon, että tässä tutkimuksessa käsitellä ollut aineisto poliittisten puheiden muodossa ei sille anna mahdollisuuksia konkreettisten lukujen puuttuessa. Taloudellisten hyötyjen tutkiminen vaatisi tilastojen ja datan löytämistä muista lähteistä, esimerkiksi Maailmanpankin tai valtioiden itsensä julkistaman aineiston pohjalta.

Kokonaisuutena tutkimus kuitenkin ylsi tekijän itsensä kannalta tavoitteisiinsa, onnistumalla kuvaamaan argumentaatiota ja retoriikkaa käsitteen taustalla, paljastamalla käsitteen poliittisen luonteen sekä pyrkimyksen tuottaa Venäjän ulkopoliittikkaa tukevaa geopoliittista kuvastoa.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Lavrov, Sergei (2018a): Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова в ходе пресс-конференции по итогам Совещания министров иностранных дел Россия-АСЕАН, Сингапур, 2 августа 2018 года.

https://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3313736?p_p_id=101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3&_101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3_languageId=ru_RU, 2.3.2020.

Lavrov, Sergei (2018b): Выступление и ответы на вопросы Министра иностранных дел России С.В.Лаврова на Германо-Российском форуме, Берлин, 14 сентября 2018 года.

https://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3344050Lavrov?p_p_id=101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3&_101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3_languageId=ru_RU, 2.3.2020.

Lavrov, Sergei (2019a): Выступление и ответы на вопросы Министра иностранных дел России С.В.Лаврова на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности, Мюнхен, 16 февраля 2019 года.

https://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3520272?p_p_id=101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3&_101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3_languageId=ru_RU

E_xK1BhB2bUjd3&_101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3_languageId=ru_RU,
2.3.2020.

Lavrov, Sergei (2019b): Мир на перепутье и система международных отношений в будущем. <https://globalaffairs.ru/articles/mir-na-perepute-i-sistema-mezhdunarodnyh-otnoshenij-v-budushhem/>, 2.3.2020.

Lavrov, Sergei (2020): Ответы Министерства иностранных дел Российской Федерации на вопросы СМИ, полученные к пресс-конференции по итогам деятельности российской дипломатии в 2019 году. https://www.mid.ru/en/web/guest/mezdunarodnaa-informacionnaa-bezopasnost/-/asset_publisher/UsCUTiw2pO53/content/id/3995958, 2.3.2020.

Putin, Vladimir (2016): Пленарное заседание Петербургского международного экономического форума. <http://kremlin.ru/events/president/news/52178>, 12.12.2019.

Putin, Vladimir (2017): Международный форум «Один пояс, один путь». <http://kremlin.ru/events/president/news/54491>, 2.3.2020.

Putin, Vladimir (2019): Международный форум «Один пояс, один путь». <http://kremlin.ru/events/president/news/60378>, 2.3.2020.

Venäjän ulkoministeriö (2021): Об основных итогах деятельности Министерства иностранных дел Российской Федерации в 2020 году и задачах на среднесрочную перспективу. https://www.mid.ru/web/guest/activity/state_programs/-/asset_publisher/0v2mp2BUeZnQ/content/id/3643029, 25.5.2021.

Tutkimuskirjallisuus

Agnew, John A. (2003): *Geopolitics. Re-visioning World Politics*. New York: Routledge.

Agnew, John A. & Stuart Corbridge (1995): *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*. New York: Routledge.

Allison, Graham T. (2017): *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.

- Aristoteles (1997): *Retoriikka ja Runousoppi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bordachev, Timofei (2018): "Greater Eurasia and Russian Foreign Policy Priorities". *Asian Politics and Policy*, 10(4), 597–613.
- Bordachev, Timofei (2019): "Greater Eurasia: What Is Yet To Be Done?". *Valdaiin klubi*, https://valdaiclub.com/a/highlights/greater-eurasia-what-is-yet-to-be-done/?sphrase_id=1288164. 18.3.2021.
- Bassin, Mark, Sergey Glebov & Marlene Laruelle (2015): Introduction: What Was Eurasianism and Who Made It? Teoksessa: Bassin, Mark, Sergey Glebov & Marlene Laruelle (toim.) *Europe and Asia: The Origins, Theories, and Legacies of Russian Eurasianism*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1–12.
- Charap, Samuel, John Drennan & Pierre Noël (2017): "Russia and China: A New Model of Great-Power Relations". *Survival*, 59(1), 25–42.
- Dunlop, John B (2003): "Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics". *The fourth political theory*. <http://4pt.su/en/content/aleksandr-dugin%E2%80%99s-foundations-geopolitics>, 18.3.2021.
- Forsberg, Tuomas (2015): Venäjän ulkopolitiikka Neuvostoliiton hajoamisesta Ukrainan kriisiin. Teoksessa Kivinen, Markku & Leena Vähäkylä (toim.) *Venäjän palatseissa ja kaduilla*. Tallinna: Gaudeamus, 275–289.
- Kaczmarek, Marcin (2017): Venäjä, Kiina ja Euraasian uusi alueellinen järjestys? *Aleksanteri insight*. 2017:2, <https://www2.helsinki.fi/fi/uutiset/talous-yhteiskunta/venaja-kiina-ja-auraasian-uusi-alueellinen-jarjestys>, 3.10.2021.
- Kaczmarek, Marcin (2018): Russian-Chinese relations in Eurasia: Harmonization or subordination? *FIIA Briefing Paper 238*. https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2018/04/bp238_russian-chinese-relations-in-eurasia.pdf, 3.10.2021.
- Kalinin, Kirill (2019): "Neo-Eurasianism and the Russian elite: the irrelevance of Aleksandr Dugin's geopolitics" *Post-Soviet Affairs*, 35(5-6), 461-470.
- Kansikas, Suvi (2015) Euraasian unioni – jotain vanhaa, jotain uutta ja joitain lainattua. Teoksessa Kivinen, Markku & Leena Vähäkylä (toim.) *Venäjän palatseissa ja kaduilla*. Tallinna: Gaudeamus, 251–261.

- Karaganov, Sergey (2018): "The new Cold War and the emerging Greater Eurasia". *Journal of Eurasian Studies*, 9(2), 85-93.
- Korhonen, Pekka, Marja Keränen, Kia Lindroos, Marko Nousiainen, Mika Ojakangas & Jouni Tilli (2015): "Kieli ja tulkinta". Teoksessa: Moisio, Olli-Pekka, Tiina Silvasti & Ilkka Kauppinen (toim.) *Polkuja yhteiskuntatieteisiin*. Jyväskylä: SoPhi, 97-126.
- Laruelle, Marlene (2015): *Conceiving the Territory: Eurasianism as a Geographical Ideology*. Teoksessa: Bassin, Mark, Sergey Glebov & Marlene Laruelle (toim.) *Europe and Asia : The Origins, Theories, and Legacies of Russian Eurasianism*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 68-83.
- Lehti, Marko (2003): "Geopoliittisen mielikuvituksen tutkimus: tilan ja ajan hallinnan politiikka". Teoksessa: Harle, Vilho & Sami Moisio (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 110-129.
- Lewis, David G. (2018): "Geopolitical Imaginaries in Russian Foreign Policy: The Evolution of 'Greater Eurasia'". *Europe-Asia Studies*, 70(10), 1612-1637. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2018.1515348?journalCode=ceas20>, 14.12.2019.
- Lo, Bobo (2019): "Greater Eurasia: The Emperor's New Clothes or an Idea whose Time Has Come?", *Russie.Nei.Reports*, No.27, Ifri. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/bobo_lo_greater_eurasia_2019.pdf. 18.3.2021.
- Li, Yongquan (2018): "The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked?". *Journal of Eurasian Studies*, 9(2), 94-99.
- Mackinder, Halford John (1904): "The Geographical Pivot of History.". *Geographical Journal* 23 (1904): 421-437. <https://www.jstor.org/stable/1775498>, 30.10.2021.
- Malle, Silvana, Julian Cooper & Richard Connolly (2020): "Greater Eurasia: more than a vision?". *Post-Communist Economies*, 32(5), 1-30.
- Martin, James (2014): *Politics and rhetoric: a critical introduction*. London & New York: Routledge.

- Moisio, Sami (2003a): "Geopolitiikan viisi olemusta". Teoksessa: Harle, Vilho & Sami Moisio (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 17–35.
- Moisio, Sami (2003b): "Geopolitiikka kamppailuna". Teoksessa: Harle, Vilho & Sami Moisio (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 93–110.
- Neumann, Iver B. (2016): "Russia's Europe, 1991-2016: inferiority to superiority". *International Affairs*. 92(6), 1381-1399.
- Pieper, Moritz (2018): "Mapping Eurasia: Contrasting the Public Diplomacies of Russia's 'Greater Eurasia' and China's 'Belt and Road' Initiative". *Rising Powers Quarterly*, 3(3), 217-237. [Http://risingpowersproject.com/quarterly/mapping-eurasia-contrasting-the-public-diplomacies-of-russias-greater-eurasia-and-chinas-belt-and-road-initiative/](http://risingpowersproject.com/quarterly/mapping-eurasia-contrasting-the-public-diplomacies-of-russias-greater-eurasia-and-chinas-belt-and-road-initiative/), 14.11.2019.
- Ó Tuathail, Gearóid (1996): *Critical Geopolitics: The politics of writing global space*. London: Routledge.
- Ó Tuathail, Gearóid (1998): Thinking critically about geopolitics. Teoksessa: Ó Tuathail, Gearóid, Simon Dalby & Paul Routledge (toim.) *The Geopolitics Reader*. London: Routledge, 1–14.
- Sakwa, Richard (2012): "Looking for a greater Europe: From mutual dependence to an international regime". *Communist and Post-Communist Studies*, 45 (2012) 315–325. <https://online.ucpress.edu/cpcs/article/45/3-4/315/221/Looking-for-a-greater-Europe-From-mutual>, 10.3.2020.
- Sakwa, Richard (2016a): *Taistelu Ukrainasta: Kuinka idän ja lännen intressit törmäsivät*. Tampere: Vastapaino.
- Sakwa, Richard (2016b): "How the Eurasian elites envisage the role of the EEU in global perspective". *European Politics and Society*, 17(1), 4–22. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23745118.2016.1171038>. 18.3.2021, 18.3.2021.
- Smith Hanna (2015): Venäjän suurvaltaidentiteetti etsii linjaansa. Teoksessa Kivinen, Markku & Leena Vähäkylä (toim.) *Venäjän palatseissa ja kaduilla*. Helsinki: Gaudeamus. 262–274.

- Smith, Hanna (2016): "Putin's Third Term and Russia as Great Power". Teoksessa: Suslov, Mikhail & Mark Bassin (toim.) *Eurasia 2.0: Russian Geopolitics in the Age of New Media*. Washington: Lexington Books. 125–147.
- Stritzel, Holger & Juha Vuori (2016): "Security". Teoksessa: Berenskoetter, Felix (toim.) *Concepts in World Politics*. Los Angeles: Sage, 41–56.

Medialähteet

- Heinikainen, Peppi (2021): "Liittoutumana liittoutumatta – Venäjä, Turkki ja Iran toimivat yhdessä silloin kun se niille sopii". *The Ulkopolitist*, 17.2.2021.
<https://ulkopolitist.fi/2021/02/17/liittoutumana-liittoutumatta-venaja-turkki-ja-iran-toimivat-yhdessa-silloin-kun-se-niille-sopii/>. 12.11.2021.
- Kainikara, Sanu (2019): Russia's Return to the World Stage: The Primakov Doctrine – Analysis. *Eurasia review*, 5.11.2019.
<https://www.eurasiareview.com/05112019-russias-return-to-the-world-stage-the-primakov-doctrine-analysis/>. 18.3.2021.
- Puranen, Matti (2015): "Katsauksia kansantasavaltaan I: Kiinan länteen kurkottava Silkkitie". *The Ulkopolitist*, 21.10.2015.
<https://ulkopolitist.fi/2015/10/21/katsauksia-kansantasavaltaan-kiinan-lanteen-kurkottava-silkkitie/>. 7.11.2021.
- Schultz, David A (2020): America and the Rise of the Chinese Century. *Counterpunch*, 22.5.2020. <https://www.counterpunch.org/2020/05/22/america-and-the-rise-of-the-chinese-century/>. 13.6.2021.
- The Diplomat (2017): "What Did China Accomplish at the Belt and Road Forum?" 16.5.2017. <https://thediplomat.com/2017/05/what-did-china-accomplish-at-the-belt-and-road-forum/>. 1.11.2021.
- YLE (2018): Münchenin turvallisuuskokous näyttää, kenellä on maailmassa valta – tänä vuonna mukana myös Google-vaikuttaja. 16.2.2018.
<https://yle.fi/uutiset/3-10077669>, 1.11.2021.

